

HAGIOTOPONIMI NA ISTARSKIM GRADINAMA¹

HAGIOTOPONYMS ON THE HILL FORTS OF ISTRIA¹

Klara Buršić-Matijašić

Sveučilište Jurja Dobrila u Puli / Juraj Dobrila
University of Pula
Filozofski fakultet u Puli / Faculty of Humanities in
Pula

Ivana Matetića Ronjgova 1

HR - 52100 Pula

kbursic@unipu.hr

UDK/UDC:

811.163.42'373.21:623.1(497.57 Istra)“ 631/638“

doi: 10.15291/misc.1368

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 19. III. 2017.

Abstract

Mjesna imena odraz su izgleda prostora, gospodarstva, povijesnog razvitka te društvenih odnosa. Ona govore o slojevitosti naseljavanja određenog teritorija. Tijekom brončanog i željeznog doba u Istri, osim pećina, glavni oblik naselja bile su gradine kojih je kartirano oko 450, od kojih čak 85 ili 19 % nose svetačka imena. Na temelju terenskih istraživanja te korištenja podataka s povijesnih i suvremenih topografskih karata napravljen je detaljni razmještaj toponima i analiza njihove rasprostranjenosti s obzirom na dva fizička prostora, more i kopno, i dva jezič-

¹ “Hagiotoponimi na istarskim gradinama” bila je tema izlaganja na Međunarodnoj konferenciji Jezici i kulture u vremenu i prostoru 5, održanoj 31. listopada 2015. na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu (Srbija). (Sažetci i program konferencije, 15, ISBN: 978-86-6065-329-3).

na prostora, hrvatski i talijanski. Crkvice ili njihovi ostatci, ili samo toponimi sa svetačkim imenom, pokazuju kontinuitet života na određenom mjestu, kao i sigurnost koju su jamčile unutar svojih zidova. Najučestaliji hagiotoponim jest Sveta Marija i sve njezine inačice (Sveta Marina).

KLJUČNE RIJEČI: Istra; prapovijest; gradine; hagiotoponimi

Abstract

Place names (toponyms) are reflections of landscape appearance, economy, historical development and social relations. They speak of stratification of settlements of a certain territory. During the Bronze and Iron Ages in Istria, hill forts were – in addition to caves – the main settlement type. Up to now, 450 hill forts are identified on the map, and 85 of these (i.e., 19%) are named after saints. On the basis of field research and data from both historical and contemporary topographic maps, a detailed topographical layout of toponyms and an analysis of their distribution have been made in relation to two main physical features, sea and land, and two linguistic areas, Croatian and Italian. Small churches, or their remains, or just the toponyms with names of saints, show the continuity of life in a particular site, as well as the security that was guaranteed within its walls. The most frequent hagiotoponym is St Mary with all of its variants (Sv. Marina [St Marina]).

KEYWORDS: Istria; prehistory; hill forts; hagiotoponyms

¹ A paper entitled “Hagiotoponyms on hill forts of Istria” was presented at the International conference “Languages and cultures in time and space 5” (Abstracts and programme conference, October 31st, 2015, Faculty of Humanities in Novi Sad (Serbia), ISBN: 978-86-6065-329-3).

1. UVOD

Pored klasičnih arheoloških istraživanja² danas se sve više prostoru približavamo interdisciplinarnim pristupom jer je čovjek osim fizičkih materijalnih ostataka ostavio i bezbroj tragova nematerijalne kulture. Popisivanjem, tumačenjem i istraživanjem imenskog blaga obogaćujemo saznanja o našoj prošlosti. U bogatoj onomastičkoj literaturi obrađuju se dva polja: osobna imena (antroponimi) i mjesna imena (toponimi). Toponimi ili mjesna imena sastavni su dio svakog krajolika. Nastali su u odnosu čovjeka i prostora i odraz su njegova izgleda, gospodarstva, povijesnog razvitka te društvenih odnosa. Oni govore o slojevitosti naseljavanja određenog teritorija i u stalnoj su mijeni. U krajo-liku Istre vodeći tip ostataka naselja prapovijesnih metalnih razdoblja zauzimaju gradine ili kašteljeri. One su tip naselja na uzvisinama u prostoru prepoznatljivima zbog zaravnjenih vrhova i padina podijeljenih u terase koje štite zidovi od velikih kamenih blokova. U Istri je kartirano oko 450 ostataka prapovijesnih naselja bez kronološke distinkcije onih iz brončanog i željeznog doba.³ Također, ovo je cjelokupni broj nalazišta u koje smo ubrojili one s materijalnim dokazima (materijalni tragovi na terenu, rezultati arheoloških istraživanja), kao i onih hipotetičnih (bez vidljivih materijalnih dokaza). Na temelju terenskih istraživanja i korištenja podataka s povijesnih i suvremenih topografskih karata izradila sam detaljni razmjestaj toponima i analizirala njihovo postojanje s obzirom na dva fizička prostora, more i kopno, i dva današnja jezična prostora, ono hrvatsko i ono romansko. U projektu su od presudnog značaja bili podaci s povijesnih karata, katastarskih mapa (preglednih listova) i dobiveni od ispitanika.⁴ Posebnu kontrolu izvršila sam pregledom popisa imena *Anala leksikografskog zavoda FNRJ*, svezak 3, iz 1956. godine gdje su abecednim redom navedeni svi toponimi zapadne

² P. BARKER 2000.

³ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 582.

⁴ Dugogodišnjim radom na terenu susretala sam mnoge ispitanike koji su mi davali dragocjene podatke koji nisu bili zabilježeni na korištenim kartama. Većina je zapisana u knjizi *Gradine Istre, Povijest prije povijesti* (K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 317), dok su drugi koje sam susretala nakon 2007. godine uvršteni u radove tiskane u drugim publikacijama. Tako sam npr. za toponime uz Limsku dragu zahvalna Antonu Medenu.

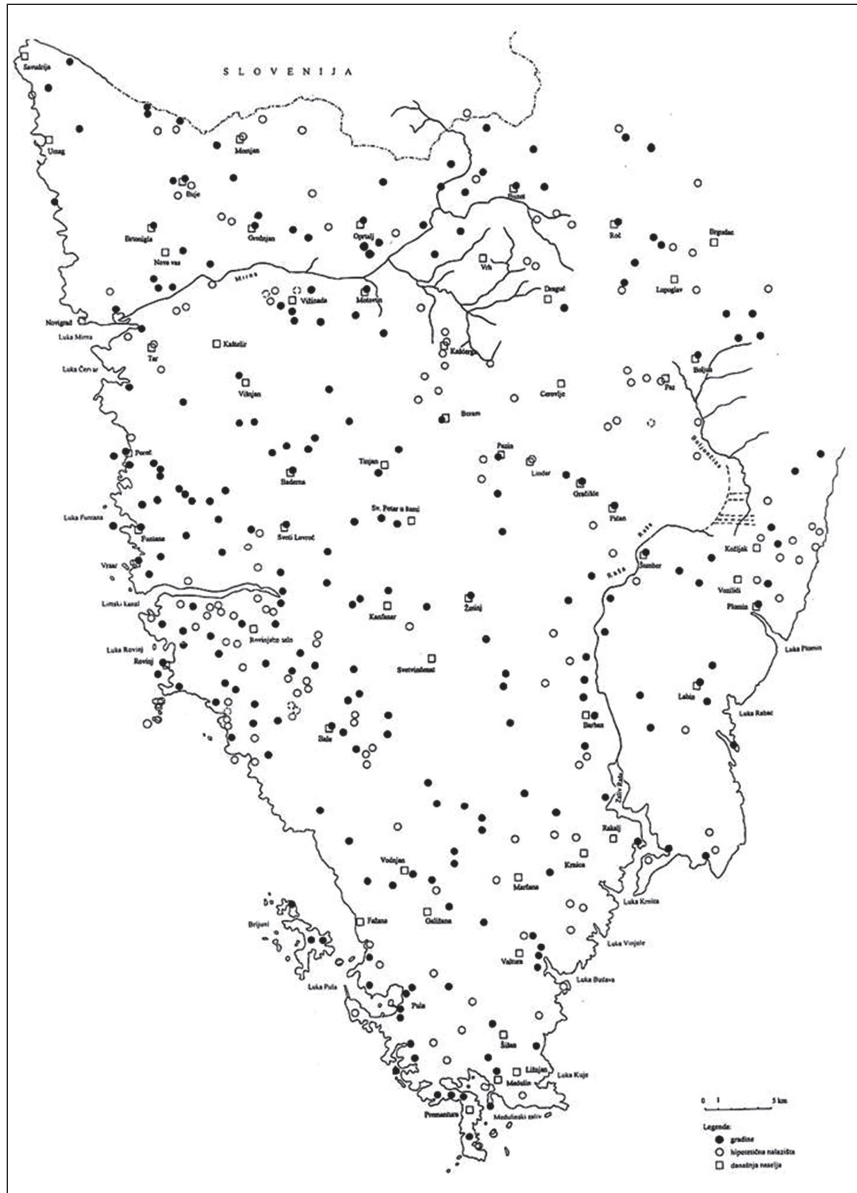
1. INTRODUCTION

In addition to classical archaeological investigations,² nowadays we use the interdisciplinary approach to the study of landscape more and more because, in addition to the material cultural evidence, its inhabitants left numerous intangible traces as well. We enrich our knowledge of the past by recording, interpreting and investigating nominal corpora. Abundant onomastic literature studies two fields: personal names (anthroponyms) and place names (toponyms). The latter are constituent parts of every landscape. They are born out of the man - landscape relationship and they reflect the appearance of the landscape, economy, historical development and social relations. They speak of stratification of settlements of a certain territory and they are in constant flux. Hill forts (or castellieri) are the main type of settlements from the Metal Ages prehistoric periods. They are settlements placed on elevations, easily recognisable in the landscape for their flattened tops and terraced slopes protected by walls made of large stone blocks. Approximately 450 prehistoric settlements from Istria are mapped from both the Bronze and the Iron Ages, but with no chronological distinction between them.³ This is also the total number of sites which includes both those with material proofs (material traces on site, results of archaeological investigations) and hypothetical ones (with no visible material proofs). On the basis of field research and data from both historical and contemporary topographic maps, I made a detailed topographical layout of toponyms and analysed them in relation to two main physical features, sea and land, and two linguistic areas, Croatian and Italian. The data from historical maps, cadastral maps (survey sheets) and those obtained from informants are of the utmost importance for the project.⁴ The

² P. BARKER 2000.

³ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 582.

⁴ During my long-standing field-work I met many informants who provided me with valuable information that has never been registered on any map that I have used. Most of them are recorded in the monograph *Gradine Istre, Povijest prije povijesti* (K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 317), while the others, the ones I met after 2007, are recorded in other publications. So, for instance, I am very grateful to Anton Meden for the toponyms of the Limska draga region.

KARTA I. Karta Istre s označenim gradinskim naseljima (K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007)
 MAP I. Map of hill forts in Istria (K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007)

Istre, Cresa i Lošinja.⁵ Njih sam dodala u popis u rubriku inačice imena.

Gradine kao jedna od najzanimljivijih pojava u prapovijesti Istre privlače svojim izgledom, arheološkim nepokretnim i pokretnim materijalom, kao i imenima. Njihova su imena najčešće vezana uz funkciju mjesta: grad, kaštel. Osim ovih toponima, brežuljci diljem Istre nazivaju se raznim drugim imenima od kojih su neki motivirani fiziogeografskim karakterom objekta (Gromača) ili imenima mjesta određena položajem (Brdo, Glavica, Vrh), biljem (Lanišće, Monkodonja), životinja (Konjski vrh, Orljak), vodama (Boljun). Pored

⁵ B. JURIŠIĆ 1956.

examination of alphabetically listed toponyms from western Istria, Cres and Lošinj presented in *Anali leksikografskog zavoda FNRJ* (vol. 3, 1956)⁵ enabled an additional control of the data, and these names were added to the table, in the “Name variants” column.

Hill forts, as one of the most remarkable features in the prehistory of Istria, attract attention for their appearance, archaeological finds (both architectural and small finds), as well as for their names. The latter are usually connected to the function of the place: city, fort. In addition to such toponyms, hills throughout Istria are known by various other names, some of which are motivated by the physio-geographic features (Gromača) or by the location (Brdo, Glavica, Vrh), vegetation (Lanišće, Monkodonja), animal (Konjski vrh, Orljak) or water (Boljun). Besides the names that have a meaning of affi-

liation or express the belonging of a terrain to individuals or groups (Barbolan), there are others that express the influence of men on the terrain (Kućine, Kaž, Straža).⁶ The latter encompass the elevated positions of hill fort type named after saints, the hagiotoponyms (from Greek *hagios* ‘holy’).⁷ Churches were built on elevations on which prehistoric settlements existed; if settlements were later abandoned, church titular was kept in collective memory and became a toponym. Occasionally they are difficult to identify because of changes

⁵ B. JURIŠIĆ 1956.

⁶ P. ŠIMUNOVIĆ 1992: 54–55.

⁷ V. SKRAČIĆ 2011: 117.

imena mjesta koja u sebi nose ideju pripadnosti ili pak kazuju pripadnost tla pojedinim osobama ili kolektivima (Barbolan), javljaju se imena mjesta koja pokazuju utjecaj čovjeka na zemlju (Kučine, Kaž, Straža).⁶ Među ovim posljednjim ubrajamo i uzvisine gradinskog tipa sa svetačkim imenima – hagiotoponimima (od grčkog *hagios* ‘svet’).⁷ Na uzvisinama na kojima su tijekom prapovijesti bila naselja sagrađene su crkve, a u slučaju napuštanja mjesta u narodu je ostala svijest i pamćenje o titularu crkve koji je postao toponim. Ponekad, zbog preinačenog oblika u odnosu na polazni oblik, danas ih je teško prepoznati.⁸ U Istri jedan od takvih primjera je Sveta Špeta, tj. Sveta Elizabeta iznad doline koja od Limske drage vodi u unutrašnjost poluotoka, sučelice Tinjanu. U Hrvatskoj, pa tako i u Istri, zbog komunističke ideologije nakon Drugog svjetskog rata mnoga su mjesta izgubila determinant „svet“, pa je Sveta Katarina postala Katarina, Sveti Lovreč – Lovreč, Sveta Marija na Krasu – Marija na Krasu itd. Osim u varijanti Sutlovreč, u onomastičkom materijalu nisu prisutni složeni toponimi s pridjevom *sanctus* kao prvim dijelom složenice, kojima obiluje dalmatinska obala, otoci i zaleđe.⁹

Od spomenutog broja gradina na poluotoku, približno njih 450 (Karta 1), čak ih 85 ili 19 % nosi svetačka imena. Upravo je to bio razlogom da sam iz mnogobrojnih toponomastičkih polja izdvojila upravo ona sa svetačkim imenom. Od cjelokupnog broja možemo izdvojiti gradine na kojima su crkve ili njihovi ostatci, kao i one koje samo nose svetačka imena.

2. HAGIOTOPONIMI (KARTA 2¹⁰)

Popisu možemo pridodati Sveti Martin, Premantura, koji spominje Benussi,¹¹ i San Marco presso Sasori, čija je ubicacija nepoznata.¹² U literaturi je navedena i jedna Sveta Marija od Kaštelera, istoč-

the name had undergone with respect to the initial form.⁸ One such example in Istria is Sveta Špeta, i.e., Saint Elisabeth, above the valley leading from Limska draga to the hinterland, opposite Tinjan. In Istria, as in all of Croatia, after the World War II, communist ideology caused many places to lose the determinant “svet” (‘saint’) from their name, thus Sveta Katarina became Katarina, Sveti Lovreč – Lovreč, Sveta Marija na Krasu – Marija na Krasu etc. Except for the variant, Sutlovreč, the onomastic corpus does not include compound toponyms that have the adjective *sanctus* in their initial parts, which are abundant on the Dalmatian coast, its islands and its hinterland.⁹

Out of the above-mentioned number of hill forts, approximately 450 (Map 1), 85 of them (19%) are named after saints. That was the reason for selecting the place names commemorating saints from numerous other toponomastic fields; out of their total, we can select hill forts with churches or their remains, as well as hill forts named after saints.

2. HAGIOTOPONYMS (MAP 2¹⁰)

To the list of hagiotoponyms, we can add Sveti Martin, Premantura, mentioned by Benussi,¹¹ and San Marco presso Sasori, the location of which is unknown.¹² Sveta Marija od Kaštelera, east of Vodnjan, is mentioned in the literature.¹³ A church devoted to St John existed on the Turnina hill, which sources mention in 1252, during the rule of the patriarchs from Aquileia.¹⁴ A church dedicated to the Holy Cross existed at Barban cemetery, on top of the Gradišće hill.¹⁵

The most frequent toponym is Sveta Marija with 12 examples, and its variants, such as Santa Marina, Svetica, then, Sveti Juraj and the variant Jure nine times, Sveti Martin with six examples; Sveti Križ occurs five times, Sveti Petar four, Sveti Jakov

⁶ P. ŠIMUNOVIĆ 1992: 54–55.

⁷ V. SKRAČIĆ 2011: 117.

⁸ Sutvara – Sv. Barbara (V. SKRAČIĆ 2011: 118).

⁹ V. PUTANEC 1963: 139–145.

¹⁰ Kartu je izradio dr. sc. Davor Bulić kojemu najsrdačnije zahvaljujem.

¹¹ B. BENUSSI 2002: 28, 31.

¹² K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 437, 447.

⁸ Sutvara – Sv. Barbara (V. SKRAČIĆ 2011: 118).

⁹ V. PUTANEC 1963: 139–145.

¹⁰ My warmest thanks go to Davor Bulić, Ph.D., who made the map.

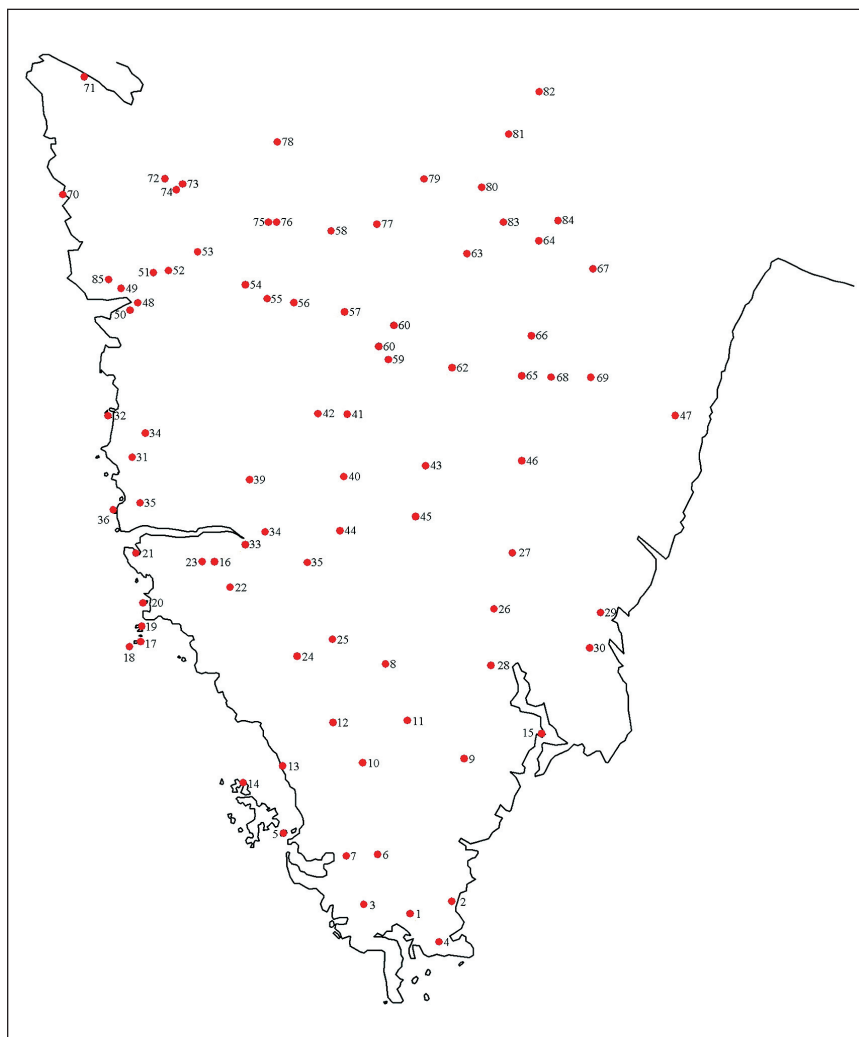
¹¹ B. BENUSSI 2002: 28, 31.

¹² K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 437, 447.

¹³ I. MILOTIĆ 2010: 523.

¹⁴ I. MILOTIĆ 2010: 388–389.

¹⁵ I. MILOTIĆ 2010: 34–35.

KARTA 2. Karta Istre s označenim hagiotoponimima (izradio D. Bulić)
 MAP 2. Map of hagiotoponyms in Istria (created by D. Bulić)

no od Vodnjana.¹³ Na brežuljku Turnina postojala je crkva svetog Ivana koja se u izvorima spominje 1252. u doba uprave akvilejskih patrijarha.¹⁴ Na vrhu brijega Gradišće, na barbanskom groblju, nalazila se crkva svetog Križa.¹⁵

Najučestaliji toponim, s 12 primjera, je Sveta Marija i njezine inačice poput Santa Marina, Svetica, zatim Sveti Juraj i inačica Jure 9 puta. Slijede Sveti Martin sa 6 primjera, Sveti Križ javlja se 5 puta, Sveti Petar 4 puta, Sveti Jakov 3 puta, Sveta Jelena 3 puta, Sveti Lovro i inačica Lovreč 4 puta, Sveti Ivan 4 puta, Sveti Andrija 2 puta, Sveti Antun 2 puta, Sveta Margarita 2 puta, Sveti Nikola 2 puta, Sveta Jelena 2 puta, Sveta Katarina 2 puta, Sveti Toma i inačica Tomaž 2 puta te Sveti Mihovil

three, Sveta Jelena three, Sveti Lovro and the variant Lovreč four, Sveti Ivan four, Sveti Andrija two, Sveti Antun two, Sveta Margarita two, Sveti Nikola two, Sveta Jelena two, Sveta Katarina two, Sveti Toma and the variant Tomaž two, and Sveti Mihovil and the variant Sveti Mičel two. Names of other saints each occur only once.

This, naturally, does not represent the frequency of hagiotoponyms, but rather the frequency of various saints' names on hill fort sites. Churches are mostly found on hill forts of small dimensions, but nonetheless they represent one of the elements testifying to the continuity of life in a certain area. Some were built on foundations of Roman objects, the *villae rusticae*,¹⁶ yet the majority were built on elevations, on foundati-

ons of prehistoric origins. These sites, named after saints, almost 90 in number, show the importance of the security element which played a crucial role in the turbulent times of Late Antiquity and Early Middle Ages.

Toponomastics distinguishes three separate categories: names of saints (Sveta Marija, Sveti Martin), names of gods from Slavic mythology (Perun), and toponyms of religious paradigm such as Sveti Duh (Holy Spirit) and Sveti Križ (Holy Cross).

1. The greatest frequency of Sveta Marija toponyms comes as no surprise due to the great importance of Saint Mary to the Catholic Church, the Orthodox Churches, the Greco-Catholic Church, the Anglican Church and some protestant denominations, as well as among the Muslims.¹⁷ Each

¹³ I. MILOTIĆ 2010: 523.

¹⁴ I. MILOTIĆ 2010: 388–389.

¹⁵ I. MILOTIĆ 2010: 34–35.

¹⁶ R. MATIJAŠIĆ 1988: 102–104.

¹⁷ *Leksikon ikonografije, ...* 1979: 393–395; *Opći religijski leksi-*

i inačica Sveti Mišel 2 puta. Imena drugih svetaca javljaju se samo po jedanput.

Ovo naravno ne predstavlja učestalost hagiotoponima, već učestalost pojedinih svetačkih imena na gradinskim lokalitetima. Crkve se najčešće nalaze na gradinama malih dimenzija, no ipak predstavljaju jedan od elemenata kontinuiteta života na određenom mjestu. Nekoje su izgrađene na temeljima rimskih objekata, vila rustika,¹⁶ no većina je nastala na uzvisinama u čijim temeljima nalazimo prapovijesne tragove. I upravo ovih 90-ak nalazišta s imenima svetaca dokazuju koliko je bio važan sigurnosni element koji je odigrao presudnu ulogu u nemirnim vremenima kasne antike i ranog srednjeg vijeka s načinom nastajanja naselja na uzvisinama tijekom prapovijesti.

U toponomastici su izdvojene tri kategorije: imena svetaca (sveta Marija, sveti Martin), imena bogova iz slavenske mitologije (Perun), kao i toponimi religiozne paradigme poput Svetog Duha i Svetog Križa.

1. Najveća brojnost primjera Svete Marije nipošto ne iznenađuje zbog važnosti Marije katoličkoj crkvi, pravoslavnim crkvama, grkokatoličkoj crkvi, anglikanskoj crkvi i u nekim protestantskim denominacijama, kao i kod muslimana.¹⁷ Svi lokaliteti redom (Sveta Marija 233, La Madonna, Račice; Sveta Marija 276, Vižinada; Sveta Marija Magdalena 440, Sveta Marija Magdalena, Bazgalji; Sveta Marija Magdalena, Gornji Pahovići; Sveta Marija Snižna 442, Padova, Kašćerga; Sveta Marija, Mahrenfels 530, Lupoglav; Sveta Marina, Buligrad 442; Sveta Marina 48.6, Vinkuran; Svetica, Monte Madonna, 90.6; Santa Marina 48.6, Vinkuran; Mutvoran 190, Mormarano) predstavljaju ostatke važnih prapovijesnih naselja. Raspoređeni su na cijelom poluotoku, od juga, Svetice kraj Šišana, do Svete Marije Marenfela kraj Lupoglava na sjeveru. Kod većine nisu sačuvani ostatci sakralnih objekata, kao što nisu sačuvani ni tragovi prapovijesnih naselja. Slučaj je to Svetice gdje su izgradnjom austrijske vojne utvrde uništeni ostatci svih ranijih građevina ili ostataka utvrđenja. Sveta Marija Magdalena pokornica (Bazgalji), u župi Lindar,

and every one of these sites (Sveta Marija 233, La Madonna, Račice; Sveta Marija 276, Vižinada; Sveta Marija Magdalena 440, Sveta Marija Magdalena, Bazgalji; Sveta Marija Magdalena, Gornji Pahovići; Sveta Marija Snižna 442, Padova, Kašćerga; Sveta Marija, Mahrenfels 530, Lupoglav; Sveta Marina, Buligrad 442; Sveta Marina 48.6, Vinkuran; Svetica, Monte Madonna, 90.6; Santa Marina 48.6, Vinkuran; Mutvoran 190, Mormarano) have remains of important prehistoric settlements. They are distributed throughout the peninsula, from the south, Svetica near Šišan, to Sveta Marija Marenfela near Lupoglav in the North. At most sites, neither remains of sacred objects nor the traces of prehistoric settlements have been preserved, as, for instance at the Svetica site, where the construction of an Austrian military fortress destroyed the remains of previous buildings or fortifications. Sveta Marija Magdalena pokornica (St Mary Magdalene the Penitent) in Bazgalji in Lindar parish is an important building constructed in the 13th century, and extended and restored in 1714. The altar was consecrated in 1245.¹⁸ The prehistoric hill fort of regular circular shape is placed at an altitude of 440 m a.s.l. Many sherds of prehistoric pottery have been collected there during occasional field surveys. There is a folk tradition that there existed a town the ruins of which were used to build Gračičće. Another folk legend speaks of two bells being buried on the hill in order to keep off all evildoers. The inhabitants of Gračičće who were annoyed because they could not locate the buried bells built nine churches with bells in their town.¹⁹

1.2. Hill forts named after Saint George (Sveti Juraj) are the second most numerous: Sveti Juraj 224, San Giorgio, Letai, Gradina; Sveti Jure 384, Grožnjan; Sveti Juraj 423, Salež; Sveti Juraj 432.2, Jurići; Sveti Juraj, island, Vrsar; Sveti Juraj, Zeleni brijeg, Pula; Sveti Jure 369, Monte San Giorgio, Završje; Sveti Jure Brih 407, Trviž (Sveti Stjepan); Sveti Jurij 69.6, Nova Vas.

Saint George (Lat. Georgius) is a very popular saint; he is the patron saint of countries (England) and cities (Barcelona), and medieval knights and

¹⁶ R. MATIJAŠIĆ 1988: 102–104.

¹⁷ *Leksikon ikonografije, ...* 1979: 393–395; *Opći religijski leksikon* 2002: 549–550.

kon 2002: 549–550.

¹⁸ *Crkva u Istri, ...* 1999: 98–99.

¹⁹ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 1997: 25–326.

važna je građevina sagrađena u 13. st., a produžena i obnovljena 1714. Oltar je posvećen 1245.¹⁸ Na koti 440 m n/v nalazila se prapovijesna gradina pravilnog kružnog oblika. Povremenim terenskim obilascima sakupljeno je mnoštvo ulomaka prapovijesne keramike. U narodu postoji tradicija koja kazuje da je na ovom mjestu bio grad od čijih je ruševina izgrađeno Gračišće. Druga legenda kazuje da su na brdu zakopana dva zvona koja bi odbila svakog zlonamjernika. Zbog srdžbe što ih ne može prisvojiti, stanovništvo Gračišća sagrađilo je u svom gradu čak devet crkava koje su krasila zvona.¹⁹

1.2. Druge po brojnosti su gradine pod imenom Sveti Juraj: Sveti Juraj 224, San Giorgio, Letai, Gradina; Sveti Jure 384, Grožnjan; Sveti Juraj 423, Salež; Sveti Juraj 432.2, Jurići; Sveti Juraj, otok, Vrsar; Sveti Juraj, Zeleni brijeg, Pula; Sveti Jure 369, Monte San Giorgio, Završje; Sveti Jure Brih 407, Trviž (Sveti Stjepan); Sveti Jurij 69.6, Nova Vas.

Sveti Juraj (lat. *Georgius*) je vrlo popularan svetac, zaštitnik je država (Engleska) i gradova (Barcelona), a kao zaštitnika uzimali su ga srednjovjekovni vitezovi i križari. Slavi se 23. travnja, a zagovara ga se za lijepo vrijeme. Poput Peruna, Sveti Juraj pomaže kod ratne opasnosti. Zaštitnik je domaćih životinja, zemlje, usjeva, ratara, pastira i svih obrta u svezi s ratovanjem. Sveti Juraj se od 12. stoljeća vezuje uz motiv njegove borbe sa zmajem koja predstavlja pobjedu nad zlom.²⁰

1.3. Treće po brojnosti su gradine pod imenom Sveti Martin: Sveti Martin 54, San Martino di Torre; Sveti Martin 663, San Martino, Vodice; Sveti Martin 230.5, Lim; Sveti Martin 354.2, Brečeviči; Sveti Martin 67.1, Mugheba; Sveti Martin 77, Monte Rico, Gavanov vrh, Vrsar. I one se nalaze razasute po cijeloj Istri, iako nedostaju na njezinu južnom dijelu.

Jedna od upečatljivih je svakako crkva svetog Martina biskupa Starog, vjerojatno podignuta u 12. st. na položaju jedne od važnih gradina u Tarskoj vali. Crkva je više puta obnavljanja, a posljednja obnova datira u 2005.²¹ Sv. Martin omiljeni

crusaders used to take him as their protector. His feast is on 23 April, and people prayed to him for good weather. Similar to Perun, St George was a safeguard against the perils of war. He is the protector of domestic animals, soil and crops, farmers, shepherds and all war related crafts. Since the 12th century, St George has been linked with the motif of his fight against the dragon, which represents victory over evil.²⁰

1.3. Hill forts named after St Martin are the third most numerous: Sveti Martin 54, San Martino di Torre; Sveti Martin 663, San Martino, Vodice; Sveti Martin 230.5, Lim; Sveti Martin 354.2, Brečeviči; Sveti Martin 67.1, Mugheba; Sveti Martin 77, Monte Rico, Gavanov vrh, Vrsar. They can also be found throughout Istria, except for its southern parts.

One of the most remarkable among them is definitely the church of St Martin the Elder, probably built in the 12th century on the site of one of the most important hill forts in Tarska vala. The church has been restored several times, most recently in 2005.²¹ St Martin is a much loved saint in Istria. He was born in Pannonia during the rule of Emperor Constantine the Great in the fourth century. His father was a soldier, so Martin was also predestined to become one. However, an encounter with a beggar, to whom he gave half of his cloak, had a profound effect on his life. He embraced Christianity in Gaul in 339 AD. In 370, he was acclaimed a bishop and as such took care of villages and peasants. St Martin is one of the rare early saints who was not a martyr. His feast day is on 11 November, a day which is connected to his role as patron saint of vineyards and wine. On this day – the “Martinje” – the grape must is “baptised” and is thus transformed into wine.²² It is possible that some churches dedicated to St Martin were not dedicated to Martin the Bishop but to “a certain virtuous man named Martin who came to the Croatian state from Istria” in the reign of the Duke Trpimir II (928–935). Constantine VII Porphyrogenitus in his *De administrando imperio* wrote of a pious man named Martin who

¹⁸ *Crkva u Istri*, ... 1999: 98–99.

¹⁹ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 1997: 25–326.

²⁰ *Leksikon ikonografije*, ... 1979: 308–310; *Opći religijski leksikon* 2002: 409–410.

²¹ I. MILOTIĆ 2010: 481.

²⁰ *Leksikon ikonografije*, ... 1979: 308–310; *Opći religijski leksikon* 2002: 409–410.

²¹ I. MILOTIĆ 2010: 481.

²² *Leksikon ikonografije*, ... 1979: 397–398.

SLIKA 1. Tarska vala i položaj gradine Sv. Martina (foto R. Matijašić, veljača 2017.)

FIGURE 1. Tarska vala and the location of St Martin's hill fort (photo by R. Matijašić, February 2017)

je svetac u Istri. Rođen je u Panoniji za vladavine cara Konstantina Velikoga u 4. stoljeću. Kako je njegov otac bio vojnik, i Martinu je bila predodređena vojnička karijera. No, susret s prosjakom kojemu je odrezao dio plašta označio je njegov život. U Galiji je 339. godine prihvatio kršćanstvo, 370. zaređen je za biskupa, a svoju biskupsku skrb posvetio je selima i seljacima. Sveti Martin jedan je od rijetkih ranih svetaca koji nije bio mučenik, a u narodu je slavljen 11. studenog kada se njegov praznik vezuje za činjenice da je zaštitnik vinograda i vina te se na njegov dan – “Martinje” – “krsti” mošt i tim činom pretvara u vino.²² Moguće je da neke crkve svetog Martina nisu bile posvećene Martinu biskupu, već „nekom kreposnom čovjeku Martinu koji je došao iz Istre u hrvatsku državu“ u vrijeme kneza Trpimira II. (928. – 935.). U djelu *De administrando imperio* Konstantin VII. Porfirogenet piše o nekom pobožnom čovjeku Martinu koji „čini čuda“ i propagira krilaticu da Hrvati i njihove lađe neće nikoga napasti ako oni ne budu napadnuti.²³ U ovoj činjenici prepoznajemo možda razlog što se hagiotoponimi s tim imenom nalaze u blizini mora, Sveti Martin iznad Tarske vale

“performed miracles” and propagated the maxim that the Croats and their ships would not attack anyone unless they were under attack themselves.²³ This statement may perhaps explain why the hagiotoponyms with this name are located near sea, Sveti Martin above the Tarska vala (Figs. 1, 2) and Sveti Martin above Lim.

2. Toponyms deriving from the names of gods, i.e., the theonyms (from the Greek *theos* ‘God’), are not present in Istria, except for the name of the pagan god from Slavic mythology, Perun, who has been attested twice. One such toponym is located on a very high peak in the Učka mountain region, at an altitude of 881 m. Because of its location, it probably never became a site of permanent prehistoric settlement. I have not visited the site personally, but, according to the academician Katičić, the sanctuary of Perun above Mošćenice is an important meeting place between landscape (mountain), natural forces (water) and anthropogenic elements (mills). Katičić mentions the oronym Gradac as well, but, due to its distance, does not connect it with Perun.²⁴ Here I would not discard the possibility of a connection between the

²² *Leksikon ikonografije, ...* 1979: 397–398.

²³ *Leksikon ikonografije, ...* 1979: 275.

²³ *Leksikon ikonografije, ...* 1979: 275.

²⁴ R. KATIČIĆ 2006: 48.

SLIKA 2. Crkva sv. Martina na položaju gradine u Tarskoj vali (foto R. Matijašić, veljača 2017.)

FIGURE 2. St Martin's church located on the hill fort in Tarska vala (photo by R. Matijašić, February 2017)

(Sl. 1, 2) i Sveti Martin iznad Lima.

2. U Istri nisu poznati toponimi s imenima bogova, teonimi (od grčkog *theos* 'bog'). Jedinu iznimku predstavlja ime poganskog boga slavenske mitologije – Peruna, koji se javlja dva puta. Jedan je na visokom vrhu na nadmorskoj visini od 881 m u planinskom sklopu Učke, no zbog položaja vjerojatno nije mogao biti mjestom stalnog boravišta prapovijesnih zajednica. Lokalitet nisam obišla, no po akademiku Katičiću, Perunovo svetište nad Mošćenicama važan je prostor susreta krajoлика (gora), prirodnih sila (vode) i antropogenog elementa (mlinovi). Katičić spominje i oronim Gradac, no zbog udaljenosti ne dovodi ga u vezu s Perunom.²⁴ U ovom slučaju ne bih zanemarila ni mogućnost veze između mogućeg naselja na Gradcu i mogućeg svetišta na Perunu koji spadaju u domenu slavenskog živilja, ali nije isključeno da je novo stanovništvo u srednjem vijeku prihvatilo pravilnost prostora prilagođeno svojoj mitologiji. Drugi je toponim Perunčevac kraj Gračišća, u središnjoj Istri. Perun je bog groma i munje. Peruna nikako ne možemo izolirati od prapovijesti. Prema pučkim vjerovanjima, ostatci prapovijesnih kamenih oružja i alata koje je narod nalazio na vrhovima

assumed settlement at Gradac with the assumed sanctuary of Perun, both of which belong to the Slavic domain, although, it cannot be ruled out that the new Middle Age population would have accepted the validity of the space in accordance to their mythology. The other toponym is Perunčevac near Gračišće in central Istria. Perun is the god of thunder and lightning. He cannot be separated from prehistory. According to folk beliefs, remains of prehistoric stone weaponry and tools that people found on hill tops are actually Perun's stones, his lightning and arrows, which are also frequently called Perun's fingers. The connection with prehistoric hill settlements, hill forts, is also consistent with a belief that the wind returns the "lightning rocks" to the sky after they have remained beneath the ground for seven years. We now know that these are the material traces of prehistoric people, either of their settlements or, which is more plausible, of their graves with their weapons as grave goods.

In Slavic mythology, Perun is a hero who lives on the tops of mountains; thus, he is also addressed as the thunderer. His name is connected to oak or forest. His adversary is Veles, Volos or Voloh, god of waters and the underworld, associated with dragons, cattle, magic, musicians, richness and fraud. The fight between them is one of the most impor-

²⁴ R. KATIČIĆ 2006: 48.

SLIKA 3. Pogled na Stari Rakalj s ostacima srednjovjekovnog kaštela i crkvu sv. Agnije – Agneze (foto R. Matijašić, listopad 2016.)

FIGURE 3. View of Stari Rakalj with remains of medieval fortress and Sveta Agnija (St Agnes) church (photo by R. Matijašić, October 2016)

brežuljaka zapravo je Perunovo kamenje, njegove munje i strijele, a često se nazivaju i Perunovim prstima. Veza s prapovijesnim naseljima na brdima – gradinama – jest i u vjerovanju da je “munjevito kamenje” na nebo vraćao vjetar pošto je bilo ispod tla sedam godina. Danas znamo da su to materijalni ostaci prapovijesnih ljudi bilo da se radi o naseljima ili, vjerojatnije, grobovima gdje je kao prilog bilo položeno oružje.

Perun je po slavenskoj mitologiji junak koji obitava na vrhovima planina, otuda mu i pridjev gromovnik. Njegovo se ime vezuje uz hrast ili šumu. Njemu se suprotstavlja Veles, Volos ili Voloh, bog voda i podzemlja koji je povezivan sa zmajevima, stokom, magijom, glazbenicima, bogatstvom i prijevarom. Njihova je borba jedan od najvažnijih mitova u slavenskoj mitologiji.²⁵ Perun je jedna od točaka svetih trokuta, kao jednog od segmenata stare pretkršćanske vjere hrvatskih predaka koja se temelji na pretpostavci da su doseljenici prilikom dolaska u nove prostore smještali svoje bogove u krajolik obavljanjem određenih radnji. U Istri su istraživači identificirali tri trokuta

tant myths in Slavic mythology.²⁵ Perun is one of the points of the holy triangles, one of the segments of the old, pre-Christian faith of the Croatian ancestors which is based on an assumption that immigrants, upon arriving to new territories, placed their gods in the landscape by performing certain actions. In Istria, researchers have detected three triangles with points carrying indicative names such as Perun – Volosko – Trsat or Perun – Gradac – Sveta Jelena and Gologorica – Gologorički dol and Peruncovac/Perunčevac. In them, they recognised territorial and tribal alliances created before Christianisation and before the beginning of the Frankish rule in Istria.²⁶ A symbolism of a triangle, linked to the symbol of the number three should be emphasised here; the equilateral triangle symbolises a deity.²⁷

The chief Slavic deity, Perun, was replaced by Saint Michael, Saint George and occasionally Saint Vitus. Saint Michael (Sveti Mihovil, Mihael, Mihajlo) is the leader of heaven's armies in the war against the forces of Lucifer. Iconography depicts

²⁵ V. BELAJ 1998.

²⁵ V. BELAJ 1998.

²⁶ V. BELAJ – J. BELAJ 2014: 177–178.

²⁷ J. CHEVALIER – A. GHEERBRANT 1983: 715–716.

SLIKA 4. Sv. Mihovil kraj Bala (foto autorica, veljača 2007.)

FIGURE 4. St Michael near Bale (photo by the Author, February 2007)

čije točke povezuju mjesta znakovitih imena kao što su Perun – Volosko – Trsat ili Perun – Gradac – Sveta Jelena te Gologorica – Gologorički dol i Peruncovac/Perunčevac. U njima su prepoznati teritorijalni i plemenski savezi nastali prije pokrštavanja i prije uspostave franačke vlasti u Istri.²⁶ Ovdje valja naglasiti i simboliku trokuta povezanu sa simbolom broja tri, dok istostranični trokut simbolizira božanstvo.²⁷

Slavenskog vrhovnika Peruna zamijenili su sveti Mihovil, sveti Juraj i ponekad sveti Vid. Sveti Mihovil, Mihael, Mihajlo zapovjednik je nebeske vojske u ratu protiv Luciferovih sila. Ikonografija ga prikazuje kao ratnika u oklopu i s mačem u ruci. Crkva od najstarijih vremena iskazuje duboku pobožnost prema svetom Mihovilu koji je svojom zaštitom trajno prisutan.²⁸ Iako je u Hrvatskoj poznat veliki broj crkava koje su mu posvećene, u Istri znamo dva primjera imena gradina, Sveti Mihovil 162.0 m n/v, San Mičel, San Michele, Vodnjan, i Sveti Mihovil kota 201 m n/v, Sveti Mičel, Monte San Michele delle Forche kraj Bala (Sl. 4).

him as a warrior in armour and with a sword in hand. Since the earliest times, the Church has shown deep devotion towards St Michael, who is permanently present through his protection.²⁸ Although there are many churches in Croatia dedicated to him, in Istria we know of only two hill forts with his name: Sveti Mihovil 162 m a.s.l., San Mičel, San Michele, Vodnjan, and Sveti Mihovil at 201 m a.s.l., Sveti Mičel, Monte San Michele delle Forche near Bale (Fig. 4).

St George, another saint who presumably replaced the pagan god Svantevid in the fifth century,²⁹ was discussed in the previous chapter.

The third saint who has been seen as a continuation of Perun's cult is Saint Vitus (Lat. *Vitus*; Croatian: sveti Vid). He came from Sicily and was very popular in both Christian East and West. The worship of St Vitus was widespread in Slavic countries where it replaced the old Slavic pagan cult because, it would seem, of the similarity in names. In our territory, many churches were built on heights, possibly because St Vitus was the protector of eyes, i.e., of human eyesight. In addition, people prayed

²⁶ V. BELAJ – J. BELAJ 2014: 177–178.

²⁷ J. CHEVALIER – A. GHEERBRANT 1983: 715–716.

²⁸ *Leksikon ikonografije, ...* 1979: 401–403.

²⁸ *Leksikon ikonografije, ...* 1979: 401–403.

²⁹ *Opći religijski leksikon* 2002: 1007.

O svetom Jurju, drugom svetcu za kojeg se smatra da je u 5. st. nadomjestio poganskog boga Svantevida,²⁹ rečeno je u prethodnom poglavlju.

Treći svetac u kojem vidimo kontinuitet Perunova kulta jest sveti Vid (lat. *Vitus*). Rodom sa Sicilije, omiljen je svetac na kršćanskom Istoku i Zapadu. Štovanje svetog Vida snažno je zahvatilo slavenske zemlje gdje je, čini se, zbog sličnosti imena nadomjestio stari slavenski poganski kult. U našim krajevima mnoge su crkve sagrađene na uzvisinama, što je moguće povezano s time da je Sveti Vid zaštitnik očiju, odnosno ljudskog vida. Uz to, njegova se zaštita moli za vrijeme grmljavine, nevremena, požara.³⁰ Vid (*martyr siculus*, 4. st.) zamijenio je Svetovida, vrhovnog slavenskog boga svjetla, a Ilija (prorok Starog zavjeta) zamjenjuje slavenskog boga „gromovnika“ Peruna.³¹

3. Treću kategoriju čine toponimi religiozne paradigme poput Crkva, Grobišća, Kapela, Križ. Nazvani su hijeronimi od grčkog *hieron* ‘sveta stvar’ i važne su orijentacijske i kulturološke točke u prostoru.³² U Istri smo zabilježili nekoliko Svetih križeva (pet), dva Sveta Duha i jednu Sveticu (Monte Madonna).³³

3.1. Križ je jedan od najranije i najčešće korištenih simbola. On je najsveobuhvatniji od svih simbola. Javlja se već u Egiptu, Kini i na Kreti u Knososu. Svojom snagom simbolizma usmjeren je prema četiri strane svijeta.³⁴ Kršćanska religija u slici križa vidi povijest spasenja i muku Isusa Krista. Križ simbolizira vrline ljudske duše, a podnožje koje je usađeno u zemlju znak je vjere koja je usađena u dubokim temeljima.³⁵ Gradine poput Svetog Križa 77.6, Bleki, Tar, Svetog Križa 373, Monte Santa Croce, Završje, Svetog Križa 284, Buzet, Svetog Križa 381, Gologorica, i Svetog Križa 232, Kacur, predstavljaju važne točke u istarskoj prapovijesnoj topografiji.

3.2 Duh je netjelesna, nematerijalna supstanca

to him for protection during thunderstorms and fires.³⁰ Vitus (*martyr siculus*, 4th cent. AD) replaced Svetovid, the chief Slavic god of light, while Elijah (the Old Testament prophet) replaced the Slavic god, Perun the “thunderer”.³¹

3. The third category consists of toponyms of religious paradigms such as Crkva (Eng. church), Grobišća (Eng. cemeteries), Kapela (Eng. chapel), and Križ (Eng. cross). They are called hieronyms (from the Greek *hieron* ‘sacred’) and are important points, as much for their orientation in space and as for their cultural components.³² In Istria, we registered several Sveti Križ toponyms (five), two Sveti duh and one Svetica – Monte Madonna.³³

3.1. The cross is one of the earliest and most frequently used symbols. It is the most comprehensive of them all. It was known from earliest times in Egypt, China and in Knossos on Crete. With its symbolic strength it aims towards all four cardinal points.³⁴ The Christian religion sees in the cross the history of salvation and the suffering of Jesus Christ. The cross symbolises the virtues of the human soul, and its base fixed in the ground is a sign of a faith which rests in deep foundations.³⁵ Hill forts such as Sveti Križ 77.6, Bleki, Tar, Sveti Križ 373, Monte Santa Croce, Završje, Sveti Križ 284, Buzet, Sveti Križ 381, Gologorica, and Sveti Križ 232, Kacur, represent important points in the topography of prehistoric Istria.

3.2. A ghost is a non-corporeal, non-material substance that can be created (angels and humans) or not (God). In religious philosophy, God is infinite, pure, absolute, and eternal.³⁶ In Istria, two hill forts are named Sveti Duh (Eng. Holy Ghost): Sveti Duh 341.1, Santo Spirito, above the River Mirna Valley, and Sveti Duh, Gradinje, near Gologorica.

We do not have enough evidence to propose a chronological division of hill forts. Since most of the evidence comes from field surveys and artefacts

²⁹ *Opći religijski leksikon* 2002: 1007.

³⁰ *Leksikon ikonografije, ...* 1979: 583–584; *Opći religijski leksikon* 2002: 1007.

³¹ V. PUTANEC 1963: 148.

³² V. SKRAČIĆ 2011: 118.

³³ Na položaju prapovijesne gradine i antičke građevine crkva je bila sagrađena 1252. godine. Porušena je tijekom Prvog svjetskog rata, a kip Blažene Djevice Marije s Djetićem iz 1450. pohranjen je u župnoj crkvi u Šišanu (I. MILOTIĆ 2100: 467).

³⁴ J. CHEVALIER – A. GHEERBRANT 1983: 309–316.

³⁵ *Opći religijski leksikon* 2002: 476–477.

³⁰ *Leksikon ikonografije, ...* 1979: 583–584; *Opći religijski leksikon* 2002: 1007.

³¹ V. PUTANEC 1963: 148.

³² V. SKRAČIĆ 2011: 118.

³³ The church was built in 1252 on the site of the prehistoric hill fort and an ancient building. It was demolished during World War I, while the statue of the Madonna and Child from 1450 is kept in the parish church in Šišan (I. MILOTIĆ 2100: 467).

³⁴ J. CHEVALIER – A. GHEERBRANT 1983: 309–316.

³⁵ *Opći religijski leksikon* 2002: 476–477.

³⁶ *Opći religijski leksikon* 2002: 212.

koja može biti stvorena (anđeli i čovjek) i nestvorena (Bog). Za religioznu filozofiju beskonačno je Bog, čisti, apsolutni, vječni.³⁶ U Istri dva položaja gradina nose ime Sveti Duh: Sveti Duh 341.1, Santo Spirito, iznad doline rijeke Mirne, i Sveti Duh, Gradinje, kraj Gologorice.

Nemamo dovoljno podataka da bismo mogli predložiti kronološku podjelu gradina. S obzirom na to da većinom imamo materijalne podatke s terenskih obilazaka i površinskih nalaza, nije moguća precizna kronološka distinkcija lokaliteta. U dostupnoj literaturi i arhivskoj građi najčešće se spominje datacija brončano i starije željezno doba.³⁷ Neki lokaliteti kontinuirano žive kroz antičko razdoblje (Monte Ricco kraj Vrsara), dok su drugi neprekinuto naseljeni do danas (Mutvoran). Početak života na brežuljku Sveti Mihovil kraj Bala seže u razdoblje ranog neolitika ili impresso kulturu od oko 5700. do 5500. g. pr. Kr. i proteže se kroz čitav neolitik, dok je intenzivno naseljavanje ovog prostora tijekom metalnih razdoblja nastupilo oko 1900. g. pr. Kr.³⁸

O gradnji crkava znamo nešto više, iako i ovdje često baratamo samo s godinama kada se spominju u tzv. biskupskim vizitacijama. Tako se crkva svetog Stjepana iznad termalnih izvora spominje 1580. u vizitaciji biskupa Valiera. Ista godina navedena je i za crkvu svetog Križa kraj Buzeta.³⁹ Više je crkava nastalo na ruševinama antičkih građevina, poput crkve svetog Petra na Barbolanu⁴⁰ koja ima predromaničke karakteristike, a izgrađena je 1149.⁴¹ U 13. stoljeću, odnosno, 1252. godine, izgrađena je crkva svete Marije – Svetica kraj Šišana.⁴² Među najstarije crkve, iz 6. st., spadaju Sveta Foška kraj Laginji⁴³ i Sveti Toma kraj Rovinja.⁴⁴ Iako postoje razna mišljenja o dataciji crkve, samostan i crkva svetog Andrije na otočiću kraj Rovinja spominju se već 547. godine.⁴⁵ Iz 7. st. je Sveti Križ u Starom Taru,⁴⁶ Sveti Lovreč je iz 8., iako je u samom na-

found on the surface, hill forts cannot be arranged in a precise chronological frame. In the available literature and archives, they are most frequently dated in Bronze Age and Early Iron Age.³⁷ Some of the sites were continuously inhabited up to the Antiquity (Monte Ricco near Vrsar), and there are others that have been continuously inhabited up to the present time (Mutvoran). At the Sveti Mihovil hill near Bale, people had already settled in the Early Neolithic period (i.e., during the Impresso culture), from approximately 5700 BC to 5500 BC and throughout the entire Neolithic period. During the prehistoric Metal Ages, the hill was most intensely inhabited from approximately 1900 BC.³⁸

We are better informed when dealing with the building dates of churches, although usually we get to know only the years in which they were mentioned in the so-called episcopal visitations. So, for instance, the St Stephen's church (Croat. crkva svetog Stjepana) above the thermal springs was mentioned in 1580 in bishop Valier's visitation. In the same year, the Holy Cross church (crkva Sv. Križa) near Buzet was mentioned.³⁹ A number of churches were built on the ruins of ancient buildings, as, for instance, the pre-Romanesque church of St Peter at Barbolan⁴⁰ built in 1149.⁴¹ In the 13th century, more precisely, in 1252, the church dedicated to St Mary – Svetica near Šišan – was built.⁴² Sveta Foška (Eng. St Fusca) near Laginji⁴³ and St Thomas near Rovinj⁴⁴ are some of the earliest churches. St Andrew's monastery and church on the islet near Rovinj are already mentioned in 547 AD, but the church dating is still a matter of discussion.⁴⁵ St Cross in Stari Tar is from the 7th century,⁴⁶ Sveti Lovreč (Eng. St Lawrence) from the 8th century, although St Martin's church from the same settlement has been dated into the 6th century.⁴⁷ St Catherine's church from the homonymous island

³⁶ *Opći religijski leksikon* 2002: 212.

³⁷ B. BAČIĆ 1971.

³⁸ R. ZLATUNIĆ 2008: 311–312.

³⁹ I. MILOTIĆ 2010: 554, 69.

⁴⁰ R. MATIJAŠIĆ 1988: 34.

⁴¹ I. MILOTIĆ 2010: 236–237.

⁴² D. ALBERI 1998:1941–1942.

⁴³ B. MARUŠIĆ 1960: 12; A. ŠONJE 1982: 87–89.

⁴⁴ B. MARUŠIĆ 1967: 26; A. ŠONJE 1982: 51–52.

⁴⁵ A. ŠONJE 1982: 83.

⁴⁶ A. ŠONJE 1982: 100–101.

³⁷ B. BAČIĆ 1971.

³⁸ R. ZLATUNIĆ 2008: 311–312.

³⁹ I. MILOTIĆ 2010: 554, 69.

⁴⁰ R. MATIJAŠIĆ 1988: 34.

⁴¹ I. MILOTIĆ 2010: 236–237.

⁴² D. ALBERI 1998:1941–1942.

⁴³ B. MARUŠIĆ 1960: 12; A. ŠONJE 1982: 87–89.

⁴⁴ B. MARUŠIĆ 1967: 26; A. ŠONJE 1982: 51–52.

⁴⁵ B. MARUŠIĆ 1967: 26; A. ŠONJE 1982: 51–52.

⁴⁶ A. ŠONJE 1982: 100–101.

⁴⁷ A. ŠONJE 1982: 56, 78–79.

selju crkva svetog Martina datirana u 6. stoljeće.⁴⁷ U 8. stoljeće datirana je i crkva svete Katarine na istoimenom otoku pokraj Rovinja.⁴⁸ Sveta Marija Magdalena u Mutvoranu spominje se 1490., a sagrađena je na mjestu starije crkve iz 9. stoljeća,⁴⁹ a 10. ili najkasnije 11. stoljeće je vrijeme izgradnje crkve svetog Jurja na istoimenom otoku kraj Vrsara.⁵⁰ Istovremena je crkva svete Agate odnosno svetog Jakova kraj Kanfanara,⁵¹ kao i izrazito romanička crkva sv. Eufemije u uvali Soline na južnoj obali ulaza u Limski kanal.⁵² Sveta Agnija – Stari Rakalj (Sl. 3), predstavlja slojevito nalazište, a crkva potječe iz 12./13. stoljeća. Na ostacima prapovijesne gradine koja je nastala zbog kontrole važnog pomorskog pravca izgrađen je srednjovjekovni kaštel.⁵³ Crkva svetog Martina kraj Tara sagrađena je u 12. stoljeću.⁵⁴ Sv. Marina – Buligrad izgrađena je u 13. st.,⁵⁵ a Sveti Anđeo kraj Musaleža podignut je u 14. st. u ranogotičkom stilu.⁵⁶ Sveti Vid kraj Divšića nastao je u 18. st.⁵⁷ Mnogi položaji imaju dugu tradiciju kulta. Crkva svetog Mihovila arhandela na Vrhu kraj Bala podignuta je 1855. na mjestu stare benediktinske opatije i kasnije franjevačkog samostana. Podignuta je na lokaciji starije crkve koja je u 17. st. bila u ruševinama.⁵⁸

Mnogi su sanktoremi do 15. stoljeća bili zajednički Zapadnoj i Istočnoj crkvi, a među one prvog kršćanstva ubrajamo Trojstvo, Spas, Mariju, kao i apostole Andriju, Ivana, Marka, Pavla, Petra i Stjepana. Ovdje spada i starozavjetni Danijel. Iz vremena prvog kršćanstva također potječu i mučenici kao što su Eufemija, Lovro i Martin.⁵⁹

S obzirom na stupanj očuvanosti, crkve na gradinama možemo razvrstati u nekoliko kategorija: nepostojeća (Sveti Bartul kraj Bresta), ruševina (Sveti Antun, Medulin, Sveti Križ Kacur, Sveti Toma kraj Svetog Petra u Šumi) te izgrađena, obnovljena

off Rovinj is dated in the 8th century.⁴⁸ St Mary Magdalene's in Mutvoran was mentioned in 1490, but was built on the site of an older church, from the 9th century,⁴⁹ while St George's church on the homonymous island off Vrsar was built in the 10th or in the 11th century at the latest.⁵⁰ St Agatha's church, that is, St Jacob's church near Kanfanar is from the same period,⁵¹ as is the small typical Romanesque church of St Euphemia in Soline Bay on the southern shores of the entrance to the Limski kanal.⁵² Sveta Agnija (St Agnes) in Stari Rakalj (Fig. 3) is a multilayer site, but the church is from the 12th/13th century AD. A medieval fortress was built on the remains of a prehistoric hill fort that was placed there for the control of an important maritime sailing route.⁵³ The small St Martin's church near Tar was built in the 12th century.⁵⁴ Sv. Marina – Buligrad was built in the 13th century,⁵⁵ and the Holy Angel near Musalež was constructed in the 14th century in the early Gothic style.⁵⁶ St Vitus near Divšići is from the 18th century.⁵⁷ Many sites have a long tradition of the cult place. The church of St Michael the Archangel on Vrh near Bale was built in 1855 where an old Benedictine abbey once stood. A Franciscan monastery was then built on the same site. It was built on the site of an old church, the ruins of which stood there in the 17th century.⁵⁸

Until the 15th century, many hagiotoponyms were common for both the western and eastern churches. Among the ones that belong to early Christianity, we include Trinity, Salvation, Mary, as well as Apostles Andrew, John, Marc, Paul, Peter and Stephen. Here we also include Daniel from the Old Testament. Martyrs such as Euphemia, Lawrence and Martin also belong to the period of early Christianity.⁵⁹

According to their state of preservation, we can

⁴⁷ A. ŠONJE 1982: 56, 78–79.

⁴⁸ I. MILOTIĆ 2010: 393.

⁴⁹ I. MILOTIĆ 2010: 181.

⁵⁰ A. ŠONJE 1982:133.

⁵¹ A. ŠONJE 1982: 91.

⁵² A. ŠONJE 1982: 151.

⁵³ T. PERCAN – L. BEKIĆ 2008: 304–305.

⁵⁴ A. ŠONJE 1982: 157.

⁵⁵ I. MILOTIĆ 2010: 405.

⁵⁶ A. ŠONJE 1982: 188–189.

⁵⁷ I. MILOTIĆ 2010: 97.

⁵⁸ I. MILOTIĆ 2010: 23.

⁵⁹ V. PUTANEC 1963: 147.

⁴⁸ I. MILOTIĆ 2010: 393.

⁴⁹ I. MILOTIĆ 2010: 181.

⁵⁰ A. ŠONJE 1982:133.

⁵¹ A. ŠONJE 1982: 91.

⁵² A. ŠONJE 1982: 151.

⁵³ T. PERCAN – L. BEKIĆ 2008: 304–305.

⁵⁴ A. ŠONJE 1982: 157.

⁵⁵ I. MILOTIĆ 2010: 405.

⁵⁶ A. ŠONJE 1982: 188–189.

⁵⁷ I. MILOTIĆ 2010: 97.

⁵⁸ I. MILOTIĆ 2010: 23.

⁵⁹ V. PUTANEC 1963: 147.

(1967. – Sveta Agnija Stari Rakalj). Jedinstveni primjer je crkva svetog Stjepana gdje je stara crkva iz 1580. u ruševnom stanju, a nova je u 19. st. izgrađena na nižem položaju.⁶⁰ Neki su lokaliteti mijenjali titulare. Tako je Sveti Dionizij kraj Nove Vasi nad Mirnom do 1540. bio župna crkva posvećena svetom Mihovilu.⁶¹

Hagiotoponimi imaju vrlo važno mjesto u toponimiji Istre. Vidjeli smo da od ukupnog broja kartiranih gradina velik dio čine upravo one s imenima svetaca. Od 85 gradina sa svetačkim imenom, kod polovice na položajima imamo crkvu u funkciji (Sveti Martin u Tarskoj vali, Sveta Marija Magdalena kraj Bazgalji), ili sačuvanu crkvu, ili crkvu u ruševinama (Sveti Antun kraj Medulina). Drugu polovicu čine gradine kod kojih se od titulara crkve sačuvao samo toponim (Šandalja – San Daniele; Sveti Bartul kraj Bresta). Toponimi su nastali tako da su titulari crkava kojima su crkve bile posvećene prenijeli ime na mjesto na kojemu su crkve bile izgrađene. Kako je na nekim mjestima građevina nestala, ime je ostalo kao trajni spomen na crkvu.⁶²

Toponimi su vrlo važni pri arheološkim istraživanjima. Pomnim kartiranjem i crpljenjem podataka iz dostupnih izvora možemo identificirati dosad nepoznata nalazišta. Ako krenemo obrnutim putem, možemo na položajima hagianima tražiti ostatke prapovijesnih naselja.

Zbog neistraženosti i nepostojanja materijalnih ostataka mnogih crkava, teško je odgovoriti na pitanje kad su pojedini toponimi nastali. Hagiotoponimi su češći u ranijoj fazi naseljavanja ponajprije vezanog uz stanovništvo kršćanske vjeroispovijesti. Crkve se nalaze na vrhovima brežuljaka gdje su se ranije štovali poganski kultovi radi zaštite od zlih sila. Koliko su važni bili titulari crkava na brežuljcima na kojima imamo tragove prapovijesnih naselja govore toponimi Mandalenska draga ili Mandalena – lokva u istoimenoj dragi, imenovani po crkvi u Mutvoranu koja je posvećena istoimenoj svetica.⁶³ Ili pak toponim Monte Ricco – Sveti Martin kraj Vrsara.

U izvorima i literaturi, na topografskim kartama

divide churches on hill forts into several categories: non-existent (Sveti Bartul near Brest), ruin (Sveti Antun, Medulin, Sveti Križ Kacur, Sveti Toma near Sveti Petar u Šumi) and built, restored (1967 – Sveta Agnija Stari Rakalj). St Stephen's church is unique in that regard: the old church from 1580 was in ruins and the new church was built on a lower position in the 19th century.⁶⁰ Some sites changed titular, so St Dionysius near Nova Vas above the Mirna River was, until 1540, a parish church named after Saint Michael.⁶¹

Hagiotoponyms have an important place in the toponymy of Istria. We have seen that a great part of the total number of all mapped hill forts were named after saints. Half of the 85 such hill forts have a church, either still in use (Sveti Martin in Tarska vala, Sveta Marija Magdalena near Bazgalji), or preserved, or in ruins (Sveti Antun near Medulin). The other half consists of hill forts that solely kept the church titular as their toponym (Šandalja – San Daniele; Sveti Bartul [Eng. Saint Bartholomew] near Brest). The toponyms were created as the titulars of churches and were then transposed onto the place in which the churches were built. In some places, after the disappearance of the church building, the name of the church remained as a permanent memory.⁶²

Toponyms are very important for archaeological investigations. Meticulous mapping and acquiring the information from all available sources can enable identification of previously unknown sites. By taking the reverse procedure, we can search for traces of prehistoric settlements on sites named with hagianyms.

Due to the lack of both explorations and material evidence for many churches, it is difficult to answer the question about the time when certain toponyms were created. Hagiotoponyms were more frequent in the early phases of occupation in the area, primarily by the Christian population. Churches are placed on tops of hills where pagan cults were worshipped previously by those seeking protection against evil forces. Toponyms such as Mandalenska draga (Engl. Magdalene's Valley) or Mandalena – a pond

⁶⁰ I. MILOTIĆ 2010: 554.

⁶¹ I. MILOTIĆ 2010: 262.

⁶² V. PUTANEC 1963: 146.

⁶³ V. BOŽAC 1994: 111.

⁶⁰ I. MILOTIĆ 2010: 554.

⁶¹ I. MILOTIĆ 2010: 262.

⁶² V. PUTANEC 1963: 146.

navedeni su različiti podatci. Na talijanskoj topografskoj karti brežuljak nosi naziv San Martin, no crkva svetog Martina nikad nije bila na vrhu, već u podnožju, nekoliko stotina metara udaljena od nalazišta koje je oduvijek privlačilo ostacima trobrodne antičke cisterne. Vjerojatno je tu došlo do zabune kod kartiranja jer se mislilo da se, kao što je to najčešći slučaj, na vrhu brežuljka nalaze ostatci crkve.⁶⁴ Jedinu iznimku čini toponim Sveti Križ na vrhu brijega Gradišće na barbanskom groblju gdje je prevagnula važnost ostataka prapovijesnog naselja nad crkvom. Datacija sakralnih objekata je različita, mnoge su crkvice gotičke, poneke su iz ranijih romaničkih razdoblja (Sveti Martin, Brečevići), a više njih ima karakteristike predromaničke gradnje (Sveti Petar kraj Medulina).⁶⁵ Očekivano su najbrojnije Svete Marije i njezine inačice jer je sveta Marija jedan od najvažnijih likova u kršćanskoj religiji. Zbog prolaza vremena, izmjene naroda, povijesnih mijena ili preoblikovanja imena i rijetke upotrebe, ponekad ih je teško identificirati (Sveta Špeta – Sveta Elizabeta). U toponomastici su izdvojene tri kategorije: imena svetaca (Sveta Marija, Sveti Martin), imena bogova iz slavenske mitologije (Perun), kao i toponimi religiozne paradigme (Duh, Križ).

Crkve ili samo njihovi položaji na ostacima prapovijesnih naselja, a često i antičke arhitekture, govore o kontinuitetu korištenja prostora. O tome svjedoče ostatci prostrane prapovijesne gradine i antičke stambeno-gospodarske strukture na položaju Gospe od Koruna istočno od Svetog Lovreča gdje se nalazila crkva Djevice Marije na Vrh. ⁶⁶ Bernardo Schiavuzzi vidi u crkvi posvećenoj Svetom Martinu, na cesti između Bičića i Šaina, kontinuitet štovanja rimskog boga Marsa za kojeg su hramovi često građeni na povišenim mjestima.⁶⁷

Jedan od zaključaka koji proizlazi iz promatranja odnosa imena titulara i položaja gradina je: s obzirom na to da imamo samo jednog svetog Marka,

in the homonymous cove, named after the church in Mutvoran dedicated to the homonymous saint, testify to the importance of titulars of the churches located on hills with prehistoric settlements.⁶³ The same is true of, for instance, the toponym Monte Ricco – Sveti Martin near Vrsar.

Literary sources and literature, as well as topographic maps have different data. The Italian topographic map names a San Martin hill, but the St Martin's church never existed on the top but at the bottom, a few hundred meters distant from the site that always attracted attention because of its three-aisled ancient cistern. Perhaps this is what caused the confusion in the mapping and explains how the remains of the church were thought to be on the top of the hill, which would have been the common practice.⁶⁴ The only exception to the rule is the toponym Sveti Križ on top of the Gradišće hill at the cemetery in Barban where the importance of the remains of the prehistoric settlement prevailed over the church. Datings of sacral objects are various, some small churches are Gothic, some are from earlier Romanesque phases (Sveti Martin, Brečevići), while many have pre-Romanesque building features (Sveti Petar near Medulin).⁶⁵ As might be expected, the most common name is St Mary with its variants because St Mary is one of the most important figures in the Christian religion. Due to the passage of time, shifts of populations, historical changes or transformations of names, and rarity of use, sometimes it is difficult to identify certain names (Sveta Špeta – Sveta Elizabeta). Toponomastics distinguishes three separate categories: names of saints (Sveta Marija, Sveti Martin), names of gods from the Slavic mythology (Perun), and toponyms of religious paradigms (Duh, Križ).

Churches, or solely their locations on the remains of prehistoric settlements, and frequently of ancient architecture, testify to the continuity of the use of the space, as, for instance, can be observed on the Gospa od Koruna site east of Sveti Lovreč

⁶⁴ Posljednji ostatci crkve uništeni su nakon Drugog svjetskog rata, prilikom proširenja ceste Vrsar – Flengi (I. MILOTIĆ 2010: 539). Dario Alberi u svojoj knjizi o Istri na karti okolice Vrsara, u blizini St. Vergottini, na položaju brežuljka nadmorske visine 54 m donosi toponime M. Ricco i S. Martino (D. ALBERI 1997: 1349).

⁶⁵ B. MARUŠIĆ 1974; R. MATIJAŠIĆ 1988: 71.

⁶⁶ A. ŠONJE 1982: 85–86.

⁶⁷ B. SCIAVUZZI 1908: 93.

⁶³ V. BOŽAC 1994: 111.

⁶⁴ The last remains of the church were destroyed after the World War II during the extending of the road leading from Vrsar to Flengi (I. MILOTIĆ 2010: 539). In his book on Istria, on the map of Vrsar area near St Vergottini, Dario Alberi places the toponyms M. Ricco and S. Martino on a hill at 54 meters a. s. l. (D. ALBERI 1997: 1349).

⁶⁵ B. MARUŠIĆ 1974; R. MATIJAŠIĆ 1988: 71.

pretpostavljamo da je većina toponima, ako su i crkve ili njihove ruševine stare kronološke opredjeljenosti, nastala pri dolasku Slavena odnosno Hrvata na poluotok, odnosno prije no što je Istra ušla u sastav Serenissime jer bi zbog popularnost svetog Marka u Veneciji, da su nastale od 13. st. nadalje, njihov broj bio mnogo veći.

Toponimi, pa time i hagiotoponimi, vrlo su važni u arheologiji, gdje predstavljaju nezaobilazan dio istraživanja određenog prostora. Njihova učestalost ukazuje na rasprostranjenost određenog arheološkog spomeničkog areala, a stratigrafija starost i porijeklo.⁶⁸

where the church dedicated to the Virgin Mary on the Hill (Djeвица Marija na Vrh) is placed on remains of a spacious prehistoric hill fort and an ancient residential and productive structure.⁶⁶ In a small church dedicated to St Martin, Bernardo Schiavuzzi saw a continuity of the worship of the Roman god Mars whose temples were frequently built on elevated positions.⁶⁷

One of the conclusions that can be drawn from observing the relation between titulars and hill fort positions is: taking into consideration that there is only one attestation of St Marc, it can be assumed that most toponyms – when churches or their ruins are from early chronological phases – were created while Slavs, i.e., Croats arrived in the peninsula, that is, before Istria became part of Serenissima because, otherwise, due to the great popularity of St Mark's in Venice, their number would be much bigger if they were built from the 13th century onwards.

Toponyms, thus also hagiotoponyms, are of great importance for archaeology and they are a necessary part of the research of any particular area. Their frequency points to a spatial distribution of certain archaeological finds, while the stratigraphy points out their age and origin.⁶⁸

⁶⁸ P. ŠIMUNOVIĆ 2005: 16–17.

⁶⁶ A. ŠONJE 1982: 85–86.

⁶⁷ B. SCHIAVUZZI 1908: 93.

⁶⁸ P. ŠIMUNOVIĆ 2005: 16–17.

3. DODATAK 1: POPIS HAGIOTOPONIMA UZ KARTU 2 /
3. APPENDIX 1: LIST OF HAGIOTOPONYMS ACCOMPANYING THE MAP 2

	TITULAR / TTTULAR	Topografska karta HGU 1:25.000 / <i>Topographic map by Croatian State Geodetic Directorate 1 : 25000</i>	Nadmorska visina (m n/v) / <i>height above the sea level (m a.s.l.)</i>	Talijanska topografska karta 1:25.000 / <i>Italian topographic map 1 : 25000</i>	Inačice imena / <i>Name variants</i>	Katastarska općina / <i>Cadastral district</i>	Današnje stanje objekta / <i>Present state of object</i>
1.	Sveti Petar	Sv. Petar	57,7	S. Pietro		Medulin	Postojeća. / <i>Exists.</i> ⁶⁹
2.	Sveta Marija	Svetica (Monte Madona)	89	M. della Ma- donna	Monte d. Madonna; ⁷⁰ Crkva Blažene Djevice Marije (Gospe od Brda); ⁷¹ Svetica, brdo / <i>hill, Madona</i> ⁷²	Šišan	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ⁷³
3.	Sveta Marina	Marina	48,6	St. ⁷⁴ Marina	Sta Maria del Convento ⁷⁴	Pula	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ⁷⁵
4.	Sveti Antun	Vrhi Sv. Anton	56,7	M. S. Antonio S. Antonio (rov.)		Medulin / Ližnjan	Ruševine. / <i>Ruins.</i> ⁷⁶
5.	Sveti Jerolim	Otok Sv. Jerolim	18,1	Sco. SAN Gero- lamo	Stijenjak; Sv. Jerolim, otočić / <i>islet</i> , San Đero- lamo, Sv. Jerolim, San Đerolamo, Jerolim, S. Jerolimo, S. Gerolamo, Sv. Jerolim, S. Gero- lamo, Scg. Cirolamo, Sco. S. Gerolamo ⁷⁷	Štinjan / Brioni (?)	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ⁷⁸
6.	Sv. Danijel	Šandalj	107,3	M. S. Daniele	Šandalja	Valtura	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ⁷⁹
7.	Sveti Juraj	Zeleni brijeg	46	M. S. Giorgio	Zeleni brijeg	Pula	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ⁸⁰
8.	Sveti Jakov		160	159	S. Giacomo; Sveti Jakov od Brda na brdu Mlin Pavića ⁸¹	Vodnjan	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ⁸²
9.	Sveta Marija Magdalena	Mutvoran	160	Mormarano	Monmarano, Mommarrano (1363), Momarano, Mons Marianus ⁸³	Krnica	Postojeća. Crkva Svete Marije pokornice. / <i>Exists. Church of St Mary the Penitent.</i> ⁸⁴
10.	Sveti Jakov	159	173,3	S. Giacomo del Monte	Vodnjan	Vodnjan	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ⁸⁵
11.	Sveti Vid	Sv. Vid	238	S. Vito	Divsich; ⁸⁶ S. Vito (chiesa) ⁸⁷ ; Castelliere presso S. Vito a Divsi (Divšići) ⁸⁸	Filipana	Postojeća. / <i>Exists.</i> ⁸⁹
12.	Sveti Mi- hovil	Sv. Mičel	163	S. Michele	Sv. Mičel	Vodnjan	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ⁹⁰
13.	Sveti Grgur	Rt Sv. Gurgur		P. S. Gregorio	Sv. Grgur, rt / <i>promon- tory</i> ; San Gregorio; S. Gregorio ⁹¹	Peroj	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ⁹²
14.	Sveti Nikola	Sv. Mikula	30,1		Fort Mali Brijun; Sv. Mikula, naselje ⁹³		Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ⁹⁴
15.	Sveta Agneza	Sv. Agneza	95	Castelvecchio (rov.)	Sv. Agnija, Svetagnija, Sv. Agnija, ⁹⁵ Stari Rakalj, Gradina	Rakalj	Postojeća. / <i>Exists.</i> ⁹⁶
16.	Sveti Klement	Moričovica	153	M. Clemen	Moričovica	Rovinjско Selo	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ⁹⁷

17.	Sveti Ivan	Sv. Ivan			Sv. Ivan, otok / island, San Đovani (San Zuvane), S. Giovanni in Pelago, Marasso, S. Giovanni ⁹⁸	Rovinj	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ⁹⁹
18.	Sveti Ivan	Sveti Ivan na pučini		I. S. Giovanni	Sv. Ivan na Pučini, otočić / islet, školjo San Đovani in Pelago, San (Đov.) Zuani in Peligo, Sv. Ivan u Pelagu, S. Giovanni in Pelago ¹⁰⁰	Rovinj	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹⁰¹
19.	Sveti Andrija	Sv. Andrija		I. S. Andrea	Sv. Andrija, otok / island, San(t) Andrea, Sv. Andrija, S. Andrea, San Andrea	Rovinj	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹⁰³
20.	Sveta Katarina	Sv. Katarina			Sv. Katarina, otok / island; Santa Katarina, S. Katerina, S. Caterina, S. Catterina ¹⁰⁴	Rovinj	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹⁰⁵
21.	Sveta Fuma	26,5	25,9		Faborso, Saline; Sv. Fuma, Sv. Eufemija, S. Eufemia ¹⁰⁶	Rovinj	Nepostojeća (ruševine). / <i>Does not exist (ruins).</i> ¹⁰⁷
22.	Sveti Kalcijan	Šimetov vrh		163	S. Canziano	Rovinjsko Selo	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹⁰⁸
23.	Sveti Toma	Sv. Tomaž	102,9	M. Carpa	S. Tommaso, M. Carpa; Sv. Tomaž, brdo / hill ⁰⁹	Rovinj	Nepostojeća (ruševine). <i>Does not exist (ruins).</i> ¹¹⁰
24.	Sveti Mohovil	Sv. Mićel	201	M. S. Michele delle Forche	Sveti Mićel, Monte San. Michele delle Forche	Bale	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹¹¹
25.	Sveti Petar	Sv. Petar	247,2	M. S. Pietro	Sv. Petar - Tondolon	Bale	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹¹²
26.	Sveta Jelena	Jelensko	255		Jelensko, Svete Jelene križarice	Prnjani	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹¹³
27.	Sveti Križ	Gradina	232	S. Croce	Kočur	Kunj	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹¹⁴
28.	Sveti Ivan	Sv. Ivan	258		Sv. Ivan, 258, Vrh Sv. Ivan ¹¹⁵	Prnjani	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹¹⁶
29.	Sveti Gal	Sv. Gal	278	San Gallo		Labin	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹¹⁷
30.	Sveta Marina	Buligrad	442		M. Bulligrad	Prkušnica	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹¹⁸
31.	Sveti Martin	Martin	67,1	M. Martino, 68	Martin vrh	Mugheba	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹¹⁹
32.	Sveti Nikola	Sv. Nikola	25,5		Sv. Nikola, otok / island, školj od Pulizini, San. Nikolo (a vlasnik se zvao Pulizini / <i>although, the owner's name was Pulizini</i>), Školj Pulizinov, sk. San Nikolo, Pulizini, Poležini, tal Polesini, O. Sv. Nikola (O. Pionira), Sv. Nikola, S. Nicolo', S. Niccolo ¹²⁰	Poreč	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹²¹
33.	Sveti Martin	Sv. Martin	230,5			Sošići	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹²²

34.	Sveta Margareta	-			Margarištak		Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹²³
35.	Sveti Martin	80	77	S. Martino	Monte Ricco ¹²⁴ , S. Martino di Orsera (Sv. Martin kod Vrsara) (80) (Gavanov vrh – M. Ricco) ¹²⁵	Vrsar	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹²⁶
36.	Sveti Juraj	Sv. Juraj	18	I. S. Giorgio	Sv. Juraj otok, Sv. Juraj, otočić / <i>islet</i> , San Zorzi, San Đorđo, San. Zorzi (grando, piccolo), Sv. Jura, Sv. Juraj, S. Giorgio, scoglio Orsera ¹²⁷	Vrsar	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹²⁸
37.	Sveti Anđeo	Sv. Anđelo	110,2	M. S. Angelo	Sveti Anđeo Veliki; Sv. Anđel, brdo, Sv. Anđea, monte Anđelo, Sv. Anđelo ¹²⁹	Musalež	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹³⁰
38.	Sveta Agata i Sveti Jakov	Sv. Agata, Izvor Kašteljir	272	S. Agata	Kaštelir, S. Agata presso Canfanaro	Kanfanar	Sv. Agata – Postojeća. / <i>St Agatha – exists.</i> Sv. Jakov – ruševine. / <i>St Jacob – ruins.</i> ¹³¹
39.	Sveti Lovreč	Sveti Lovreč	202,0	S. Lorenzo (del Pasenatico)		Lovreč	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹³²
40.	Sveti Toma	Sveti Toma	272,0	Tommaso		Sveti Petar u Šumi	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹³³
41.	Sveta Elizabeta	Sv. Špeta	352			Tinjan	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹³⁴
42.	Sveti Martin	Sv. Martin	354,2	M. S. Martino		Tinjan	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹³⁵
43.	Sveta Marija Magdalena	Sv. Marija Magdalena	440,0	S. Maddalena	Sv. Marija Magdalena kraj Bazgalji	Lindar	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹³⁶
44.	Sveti Juraj	Sv. Juraj	432,2	M. S. Giorgio		Žminj	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹³⁷
45.	Sveta Foška	Sv. Foška	413,4	S. Fosca		Žminj	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹³⁸
46.	Sveta Katarina	Sveta Katarina	346	S. Caterina	S. Caterina presso Andretici	Pićan	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹³⁹
47.	Sveta Jelena	Gradac	748	M. Citadella		Kalac	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹⁴⁰
48.	Sveti Martin	Sv. Martin	54	S. Martino	S. Martino di Torre, Sv. Martin ¹⁴¹	Tar	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹⁴²
49.	Sveti Duh	32	34,1	P. S. Spirito		Novigrad	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹⁴³
50.	Sveti Križ	Sv. Križ	77,6	S. Croce	Sveti Križ, naselje / <i>settlement</i> ¹⁴⁴	Tar	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹⁴⁵
51.	Sveti Juraj	Sv. Jurij	69,6		Sv. Jurij, San Giorgio, Santi Quaranta (Bud.ri Cast.o S. Giorgio)	Nova Vas	Postojeća (u ruševinama). / <i>Exists (in ruins).</i> ¹⁴⁶
52.	Sveti Dionizij	Sv. Dionizij	122	S. Dionisio		Nova Vas	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹⁴⁷
53.	Sveti Pelagij	Dračće	117,6	M. S. Pelagio	Dračće	Krasica	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹⁴⁸
54.	Sveta Marija	Sv. Marija	276	Mad.na dei Campi		Vižinada	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹⁴⁹
55.	Sveti Lovro	Sv. Lovreč	345,5	M. S. Lorenzo	Grič Sv. Lovro u Ferencima	Vižinada	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹⁵⁰

56.	Sveta Magdalena	G. Pahovići	264	S. Maddalena	Gornji Pahovići, Rakotule	Rakotule	Postojeća. / <i>Exists</i> . ¹⁵¹
57.	Sveti Spas	-	400	M. S. Salvatore		Kaldir	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁵²
58.	Sveta Jelena	Sv. Jelena	421	M. S. Elena	Na lokalitetu Brda, Oprtalj	Livade / Oprtalj	Postojeća. / <i>Exists</i> . ¹⁵³
59.	Sveti Juraj	Sv. Jure brih	407	407	Sveti Jure brih, Sveti Stjepan kod Trviža	Trviž	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁵⁴
60.	Sveti Lovro	Sv. Lovreč	452			Trviž-Kašćerga	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁵⁵
61.	Sveta Marija Snježna	Sv. Marija Snižna, Padova	442,	444	Sveta Marija Snižna, Padova, crkva Blažene Djevice Marije od Snijega (naziva se i crkva svetog Antuna Padovanskog / <i>it has also been called church of St Anthony of Padua</i>)	Kašćerga	Postojeća. / <i>Exists</i> . ¹⁵⁶
62.	Sveti Lovro	Sv. Lovreč	419,3	M. S. Lorenzo	Sv. Lovrenc	Zarečje / Pazinski Novaki	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁵⁷
63.	Sveta Marija	Sv. Marija	233	La Madonna (rovine)		Račice	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁵⁸
64.	San Clemente	Gradec	453,8	San Clemente	Gradac, Gradec, M. Gradez, M. Castellier	Hum	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁵⁹
65.	Sveti Križ	Sv. Križ	381,2	S. Croce	Sv. Križa ili Sv. Anastazije, S. Croce	Gologorica	Postojeća. / <i>Exists</i> . ¹⁶⁰
66.	Sveti Kancijan	Sv. Kocijan	475,1	M. S. Canziano		Borut	Nepostojeća – ruševine. / <i>Does not exist – ruins</i> . ¹⁶¹
67.	Sveta Marija	Sv. Marija	530		Mahrenfels	Gorenja Vas	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁶²
68.	Sveti Duh	Ragovinci	222	Gradigna	Ragovinci, Svi Sveti	Gradinje	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁶³
69.	Sveti Juraj		224	S. Giorgio, Letai	Lettai, Gradaz	Letaj	Postojeća. / <i>Exists</i> . ¹⁶⁴
70.	Sveti Ivan	Sv. Ivan		S. Giovanni della Corneta	Sveti Ivan Kornetski, Punta Finida; San Đovani, S. Đovani, Puntica, Punta Svetoga Ivana, Finida, Fineda ¹⁶⁵	Lovrečica	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁶⁶
71.	Sveti Petar	Sv. Petar	75,2	S. Pietro		Savudrija	Ruševine / <i>Ruins</i> . ¹⁶⁷
72.	Sveti Pelegrin	Pelegrin	184,9	M. S. Pellegrino		Buje	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁶⁸
73.	Sveta Margerita	212	210	210	S. Margherita	Buje	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁶⁹
74.	Sveta Eufemija	Sv. Eufemija	187	M. S. Eufemia		Buje	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁷⁰
75.	Sveti Juraj	Sv. Juraj	384	M. S. Giorgio	Sv. Jure	Završje	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁷¹
76.	Sveti Križ	Sv. Križ	373	M. S. Croce		Završje	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁷²
77.	Sveti Stjepan	Sv. Stjepan	190	Bagni di Santo Stefano	S. Stefano, S. Stefano al Quieto, Gradaz ¹⁷³	Gradinje	Postojeća. / <i>Exists</i> . ¹⁷⁴
78.	Sveti Juraj	Sv. Juraj	423	M. S. Giorgio	S. Giorgio presso Salise	Salež	Nepostojeća. / <i>Does not exist</i> . ¹⁷⁵

79.	Sveti Petar	Sv. Petar	242	S. Pietro (Rov ^{ne})		Buzet	<i>Ruševine / Ruins.</i> ¹⁷⁶
80.	Sveti Križ	Sv. Križ	284			Buzet	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹⁷⁷
81.	Sveti Bartul	Sv. Bartul	786	M. S. Bartolomeo	Černeta	Slum	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹⁷⁸
82.	Sveti Martin	-	663	S. Martino		Vodice	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹⁷⁹
83.	Sveta Lucija	Sv. Lucija	310	S. Lucia		Buzet	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹⁸⁰
84.	Sveti Servul	Sv. Servulo	63,9			Antenal	Nepostojeća. / <i>Does not exist.</i> ¹⁸¹
85.	Sveti Toma	Sv. Toma	562	S. Tommaso	Črni Grad, Cernigrad, Castelnero, Schwartzemburg	Roč	Postojeća. / <i>Exists.</i> ¹⁸²

⁶⁹ Izgrađena 1149. u sklopu naselja Barbolan koji je napušten 1465. (K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 101, 110 – 111; I. MILOTIĆ 2010: 236 – 237; A. MOČIBOB – A. BADER 2013: 311 – 312). / *It was built in 1149 in the settlement of Barbolan that was abandoned in 1465 (K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 101, 110 – 111; I. MILOTIĆ 2010: 236 – 237; A. MOČIBOB – A. BADER 2013: 311 – 312).*

⁷⁰ C. MARCHESETTI 1903, karta / *map*.

⁷¹ I. MILOTIĆ 2010: 467.

⁷² B. JURIŠIĆ 1956: 136.

⁷³ Crkva je izgrađena 1252. na položaju prapovijesne građevine, a na mjestu antičke građevine (K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 101, 111 – 112; I. MILOTIĆ 2010: 467). / *The church was built in 1252 on a prehistoric hill fort, on the site of an Antique building (K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 101, 111-112; I. MILOTIĆ 2010: 467).*

⁷⁴ M. RADOŠEVIĆ 2013: 315, sl. 1.

⁷⁵ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 113.

⁷⁶ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 114; A. MOČIBOB – A. BADER 2013: 313.

U pratnji domaćina Andreja Badera iz Medulina, autorica je obišla teren 15. ožujka 2017. Zbog guste vegetacije ostaci crkve nisu vidljivi. Krajobraz čini blago razigrani prostor ispresijecan šumskim puteljcima koji dijelom vode do novih kuća vikend naselja. Dominantna točka okružena je borovom šumom. Prostrani plato vjerojatno je nastao zbog intenzivne obrade zemlje. Zemlja je izrazito crvene boje. Sporadično primijećeni nalazi crvene opeke. /

The author has visited the locality accompanied by Andrej Bader, local inhabitant from Medulin, on 15 March 2017. Remains of the church can not be discerned due to very dense vegetation. The landscape consists of mildly rolling space traversed by forest trails some of which lead to recently built vacation resort houses. The most dominant spot is surrounded by forest. The spacious plateau is most probably the result of the intense agricultural exploitation. The soil is of distinctly red colour. Finds of red tiles have been occasionally observed.

⁷⁷ B. JURIŠIĆ 1956: 133.

⁷⁸ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 124 – 125; I. MILOTIĆ 2010: 95.

⁷⁹ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 138 – 140.

⁸⁰ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 134 – 135.

⁸¹ I. MILOTIĆ 2010: 523.

⁸² K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 150 – 151.

⁸³ B. SCHIAVUZZI 1908: 110 – 111.

⁸⁴ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 153; I. MILOTIĆ 2010: 181 – 182.

⁸⁵ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 157; I. MILOTIĆ 2010: 523.

⁸⁶ C. MARCHESETTI 1903: karta / *map*.

⁸⁷ B. SCHIAVUZZI 1908: karta / *map*.

⁸⁸ M. ŠKILJAN, 1980: karta / *map*.

⁸⁹ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 157; I. MILOTIĆ 2010: 97.

⁹⁰ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 134; I. MILOTIĆ 2010: 523.

⁹¹ B. JURIŠIĆ 1956: 130.

⁹² R. MATIJAŠIĆ 1988: 48; K. MIHOVIĆ 1995: 61.

⁹³ B. JURIŠIĆ 1956: 134.

⁹⁴ K. MIHOVIĆ 1995: 58, sl. 1, 61, sl. 10; K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 117 – 118.

⁹⁵ B. JURIŠIĆ 1956: 130.

⁹⁶ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 164 – 165; I. MILOTIĆ 2010: 364 – 365.

⁹⁷ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 193.

⁹⁸ B. JURIŠIĆ 1956: 132.

⁹⁹ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 198.

¹⁰⁰ B. JURIŠIĆ 1956: 133.

¹⁰¹ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 198; I. MILOTIĆ 2010: 393.

¹⁰² B. JURIŠIĆ 1956: 131.

¹⁰³ A. ŠONJE 1982: 83; K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 199; I. MILOTIĆ 2010: 392 – 393.

¹⁰⁴ B. JURIŠIĆ 1956: 130.

¹⁰⁵ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 187; I. MILOTIĆ 2010: 393.

¹⁰⁶ B. JURIŠIĆ 1956: 130.

¹⁰⁷ A. ŠONJE 1982: 151; K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 199 – 200; I. MILOTIĆ 2010: 390 – 391.

¹⁰⁸ K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 194 – 195.

¹⁰⁹ B. JURIŠIĆ 1956: 136.

¹¹⁰ A. ŠONJE 1982: 51 – 52; K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 200.

- 111 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 209 – 211; I. MILOTIĆ 2010: 23.
- 112 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 214 – 215; I. MILOTIĆ 2010: 22.
- 113 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 251; I. MILOTIĆ 2010: 34.
- 114 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 255 – 256.
- 115 B. JURIŠIĆ 1956: 133.
- 116 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 257.
- 117 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 260; I. MILOTIĆ 2010: 198.
- 118 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 266; I. MILOTIĆ 2010: 405.
- 119 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 270.
- 120 B. JURIŠIĆ 1956: 135.
- 121 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 272.
- 122 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 277 – 278; I. MILOTIĆ 2010: 152.
- 123 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2016: 15, 24.
- 124 C. MARCHESETTI 1903:115.
- 125 M. ŠKILJAN 1980: 62.
- 126 A. ŠONJE 1982: 133; K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 281 – 282; I. MILOTIĆ 2010: 539.
- 127 B. JURIŠIĆ 1956: 133.
- 128 K. MIHOVILIĆ 1995: 61; I. MILOTIĆ 2010: 540.
- 129 B. JURIŠIĆ 1956: 131; M. ŠKILJAN 1980: 62.
- 130 A. ŠONJE 1982:188 – 189.
- 131 A. ŠONJE 1982: 138; K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 302 – 303; I. MILOTIĆ 2010: 151.
- 132 U tlorisu naselja jasno se razabiru gradinske karakteristike. Iako u središtu mjesta dominira župna crkva Sv. Martina iz 11. stoljeća, mjesto nosi naziv po titularu grobljanske crkve, Sv. Lovri, sagrađenoj u 8. st. (K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 306 – 307; I. MILOTIĆ 2010: 437 – 438). / *Plan of the settlement clearly displays the hill fort features. The centre of the settlement is dominated by the St Martin's parish church from the 11th century, but the settlement itself is named after the titular of the cemeterial church Sv. Lovre (St. Lawrence) built in the 8th century (K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 306 – 307; I. MILOTIĆ 2010: 437 – 438).*
- 133 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 310 – 311; I. MILOTIĆ 2010: 452.
- 134 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 315 – 316.
- 135 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 320 – 321; I. MILOTIĆ 2010: 487.
- 136 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 325 – 326; I. MILOTIĆ 2010: 217.
- 137 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 330.
- 138 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 331; I. MILOTIĆ 2010: 563 – 564.
- 139 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 342; I. MILOTIĆ 2010: 298 – 299.
- 140 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 352 – 353.
- 141 B. JURIŠIĆ 1956: 134; M. ŠKILJAN 1980: 63.
- 142 A. ŠONJE 1982: 157; K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 361 – 362.
- 143 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 363 – 364.
- 144 B. JURIŠIĆ 1956: 133.
- 145 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 364.
- 146 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 370 – 371; I. MILOTIĆ 2010: 263.
- 147 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 371; I. MILOTIĆ 2010: 262 – 263.
- 148 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 373; I. MILOTIĆ 2010: 551.
- 149 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 376; I. MILOTIĆ 2010: 511 – 512.
- 150 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 383; I. MILOTIĆ 2010: 512.
- 151 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 393 – 394; I. MILOTIĆ 2010: 367.
- 152 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 382; I. MILOTIĆ 2010: 144.
- 153 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 388 – 389; I. MILOTIĆ 2010: 276.
- 154 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 403; I. MILOTIĆ 2010: 493.
- 155 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 403; I. MILOTIĆ 2010: 492.
- 156 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 404; I. MILOTIĆ 2010: 159.
- 157 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 406 – 407.
- 158 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 408; I. MILOTIĆ 2010: 361.
- 159 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 413.
- 160 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 414 – 415.
- 161 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 417; I. MILOTIĆ 2010: 47.
- 162 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 429; I. MILOTIĆ 2010: 84.
- 163 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 415; I. MILOTIĆ 2010: 281.
- 164 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 426; I. MILOTIĆ 2010: 418 – 419.
- 165 B. JURIŠIĆ 1956: 132.
- 166 K. MIHOVILIĆ 1995: 60; K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 430; I. MILOTIĆ 2010: 226 – 227.
- 167 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 433 – 434; I. MILOTIĆ 2010: 403.
- 168 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 439 – 440; I. MILOTIĆ 2010: 499 – 500.
- 169 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 440.
- 170 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 447.
- 171 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 449.
- 172 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 451.
- 173 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 457 – 458.
- 174 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 457 – 458; I. MILOTIĆ 2010: 554 – 555.
- 175 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 463.
- 176 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 467; I. MILOTIĆ 2010: 70.
- 177 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 470 – 471; I. MILOTIĆ 2010: 69.
- 178 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 476 – 477; I. MILOTIĆ 2010: 53.
- 179 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007:479 – 480.
- 180 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 481; I. MILOTIĆ 2010: 374.
- 181 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 365.
- 182 K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2007: 472 – 473; I. MILOTIĆ 2010: 375.

BIBLIOGRAFIJA /
BIBLIOGRAPHY

- D. ALBERI, 1998 – Dario Alberi, *Istria, storia, arte, cultura*, Trieste: LINT, 1998.
- B. BAČIĆ, 1971 – Arheološka karta Jugoslavije, prahistorija: 350 kartica s obrađenim lokalitetima od paleolitika do željeznog doba u Istri, rukopis / *manuscript*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne i društvene znanosti u Zagrebu, Odsjek za arheologiju.
- P. BARKER, 2000 – Philip Barker, *Tehnike arheološkog iskopavanja*, Katalozi i monografije 8, Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, 2000.
- V. BELAJ, 1998 – Viktor Belaj, *Hod kroz godinu, mitska pozadina hrvatskih narodnih vjerovanja i običaja*, Zagreb: Golden Marketing, 1998.
- V. BELAJ – J. BELAJ, 2014 – Viktor Belaj – Juraj Belaj, *Sveti trokuti. Topografija hrvatske mitologije*, Zagreb, 2014.
- B. BENUSSI, 2002 – Bernardo Benussi, *Povijest Pule u svijetlu municipalnih ustanova do 1918. godine*, Povijest Istre 3, Pula: ZN Žakan Juri, 2002.
- V. BOŽAC, 1994 – Viktor Božac, Toponimija katastarske općine Marčana, *Marčanski zbornik – Zbornik radova sa znanstvenog skupa u povodu 750. obljetnice postojanja Marčane i 100. obljetnice osnutka hrvatske čitaonice*, ur. I. Goldstein, D. Pavličević, M. Strecha, Knjižnica Acta 1, Pula, 1994, 103–122.
- K. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ, 2007 – Klara Buršić-Matijašić, *Gradine Istre. Povijest prije povijesti*. Povijest Istre 6, Pula: ZN Žakan Juri, 2007.
- J. CHEVALIER – A. GHEERBRANT, 1983 – Jean Chevalier – Alain Gheerbrant, *Rječnik simbola, mitovi, sni, običaji, geste, oblici, likovi, boje, brojevi*, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983.
- Crkva u Istri, ...* 1999 – *Crkva u Istri, osobe, mjesta i drugi podaci Porečke i Pulske biskupije*, ur. M. Bartolić i I. Grah, Pazin: IKD „Juraj Dobrila“, 1999.
- B. JURIŠIĆ, 1956 – Blaž Jurišić, Toponimika zapadne Istre, Cresa i Lošinja, *Anali leksikografskog zavoda FNRJ*, 3, Zagreb, 1956.
- R. KATIČIĆ, 2006 – Radoslav Katičić, Perunovo svetište nad Mošćenicama u svjetlu toponimije i topografije, *Mošćenički zbornik*, 3, Mošćenice – Rijeka, 2006, 63–82.
- B. KLAJČ, 1979 – Bratoljub Klaić, *Rječnik stranih riječi, tuđice i posuđenice*, Zagreb: Nakladni zavod MH, 1979.
- Leksikon ikonografije, ...* 1979 - *Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva*, ur. A. Badurina, Zagreb, 1979.
- B. MARUŠIĆ, 1960 – Branko Marušić, *Istra u ranom srednjem vijeku*, Kulturno-povijesni spomenici Istre 3, Pula: Arheološki muzej Istre, 1960.
- B. MARUŠIĆ, 1967 – Branko Marušić, *Kasnoantička i bizantska Pula*, Kulturno-povijesni spomenici Istre 6, Pula: Arheološki muzej Istre, 1967.
- B. MARUŠIĆ, 1974 – Branko Marušić, Istarska grupa spomenika sakralne arhitekture s upisnom apsidom (Istrische Denkmäler – gruppe sakraler Architektur mit eingezeichneter apsis), *Histria Archaeologica*, 5, 1-2, Pula, 1974, 5–94.
- R. MATIJAŠIĆ, 1988 – Robert Matijašić, *Ageri antičkih kolonija Pola i Parentium i njihova naseljenost od I. do III. stoljeća*, Biblioteka Latina et Graeca. Radovi 6, Zagreb, 1988.
- K. MIHOVILIĆ, 1995 – Kristina Mihovilić, Prapovijesni lokaliteti obalne Istre, *Histria Antiqua*, 1, Pula, 1995, 58–63.
- I. MILOTIĆ, 2010 – Ivan Milotić, *Crkva u Istri, povijesna i kulturna baština*, Pazin - Poreč: Porečka i Pulska biskupija, 2010.
- A. MOČIBOB – A. BADER, 2013 – Antun Močibob – Andrej Bader, Crkve u Medulinu, *Monografija Općine Medulin*, ur. A. Bader, Medulin, 2013, 306–313.
- Opći religijski leksikon 2002 - Opći religijski leksikon*, ur. Adalbert Rebić, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2002.
- T. PERCAN – L. BEKIĆ 2008 – Tihomir Percan – Luka Bekić, Stari Rakalj, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 4/2007, Zagreb: Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, 2008, 303–305.
- V. PUTANEC, 1963 – Valentin Putanec, Refleksi starodalmatoromanskog pridjeva sanctus u onomastici obalne Hrvatske, *Slovo*, 13, Zagreb, 1963, 137–175.
- M. RADOŠEVIĆ, 2013 – Milan Radošević, Zdravstvene prilike u Općini Medulin tijekom povijesti, *Monografija Općine Medulin*, ur. A. Ba-

- der, Medulin, 2013, 314–325.
- B. SCHIAVUZZI, 1908 – Bernardo Schiavuzzi, Attraverso l'agro colonico di Pola, *Atti e Memorie della Società Istriana di Archeologia e Storia Patria*, 24, Parenzo, 1908, 91–171.
- V. SKRAČIĆ, 2011 – Vladimir Skračić, *Toponomastička početnica, Osnovni pojmovi i metoda terenskih istraživanja*, Zadar: Posebna izdanja Centra za toponomastička istraživanja 1, 2011.
- P. ŠIMUNOVIĆ, 1992 – Petar Šimunović, Buzetska toponimija, *Buzetski zbornik*, 17, Buzet, 1992, 43–65.
- P. ŠIMUNOVIĆ, 2005 – Petar Šimunović, *Toponimija hrvatskog jadranskog prostora*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2005.
- M. ŠKILJAN, 1980 – Marija Škiljan, L'Istria nella protostoria e nell'età protoantica, *Atti Rovigno*, 10, Rovigno: Centro di ricerche storiche di Rovigno, 1979-1980, 9–37.
- A. ŠONJE, 1982 – Ante Šonje, *Crkvena arhitektura zapadne Istre, Područje Porečke biskupije od IV. do XVI. stoljeća*, Zagreb - Pazin: Kršćanska sadašnjost - IKD „Juraj Dobrila“, 1982.
- S. VUKOVIĆ, 2007 – Siniša Vuković, Onomastička terminologija, Inventar termina i stratifikacija onomastike kao prilog teoriji imenoslovlja u cjelini, *Čakavska rič*, 3/1, siječanj – lipanj, Split, 2007, 139–185.
- R. ZLATUNIĆ, 2008 – Romuald Zlatunić, Sv. Mihovil, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 4/2007, Zagreb: Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, 2008, 309–312.

